ትምህርት 10

1ኛ ቀን፡- የኦሪት ዘዳግም መግቢያ

በፔንታቱክ መጻሕፍት ጥናታችን፥ በብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔር ሕዝብ የነበሩት እስራኤላውያን መሠረታቸው ከሆነው ከአብርሃም ጀምሮ፥ ታላቅ ሕዝብ ወደ መሆን እስከ ደረሱበት ጊዜ ድረስ ያለውን ነገር ተመልክተናል። እግዚአብሔር በጸጋው ይህንን ታላቅ ሕዝብ በባርነትና በምድረ በዳም እያለ ተጠንቅቆ የመራበትን ኃይሉን መስክረናል። እግዚአብሔር ባመፁበት ሕዝብ ላይ የፈረደባቸው ቢሆንም፥ በምሕረቱ ለሕዝቡ እየተጠነቀቀ እስከ ተስፋይቱ ምድር ጫፍ ድረስ መርቶአቸዋል። ሙሴ የመጨረሻዎቹን ቃሎቹን ለአዲሱ የእስራኤላውያን ትውልድ የተናገረው በዚህ በተስፋይቱ ምድር ጫፍ ላይ ነበር። እነዚህ የመጨረሻዎቹ የሙሴ ቃሎች በኦሪት ዘዳግም ውስጥ ይገኛሉ። ከዚያም ሙሴ የተስፋይቱን ምድር ከሩቅ አሻግሮ አይቶ ሞተ።

የኦሪት ዘዳግም ርዕስ

በአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ፥ ከፔንታቱክ መጻሕፍት መካከል የአምስተኛው መጽሐፍ ርዕስ ኦሪት ዘዳግም ይባላል። ይህ ስም ከሴፕቱዋጀንት የተገኘ ሲሆን፥ ትርጉሙም «ሁለተኛ ሕግ» ወይም «የሕግ ድግግሞሽ» ማለት ነው። ይህ ስም የሚያንፀባርቀው የኦሪት ዘዳግም አብዛኛው ክፍል እግዚአብሔር ለእስራኤላውያን በሲና ተራራ የሰጣቸው ሕግ የተደገመበትና ተስፋፍቶ የቀረበበት መሆኑን ነው።

አይሁድ ይህንን መጽሐፍ በኦሪት ዘዳግም መጀመሪያ ቁጥር ላይ የሚገኙትን የሚከተሉትን ቃላት በመውሰድ «ቃሎቹ እነዚህ ናቸው» የሚል ርዕስ ሰጥተውታል።

የኦሪት ዘዳግም ጸሐፊ

1ኛ ጥያቄ፥ የኦሪት ዘዳግም ጸሐፊ ማን እንደሆነ ከመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት ተመልከት።

በትምህርት 3 ስለ ፔንታቱክ መጽሐፍ ጸሐፊ የቀረበውን ትንተና ከልስ።

በዘመናት ሁሉ አይሁድም ሆኑ ክርስቲያናች የኦሪት ዘዳግም ጸሐፊ ሙሴ እንደሆነ ይስማሙ ነበር። በቅርብ ጊዜ ውስጥ ግን ሰዎች ይህንን በሁለት ምክንያቶች በመጠራጠር ጥያቄ ማንሣት ጀምረዋል። አንደኛ፥ ሙሴ በአንድ በተቀደሰ ስፍራ የማምለክን አስፈላጊነት በሚመለከት ትኩረት ሰጥቶ ይናገራል፤ ይህ ግን በእስራኤል ታሪክ ውስጥ እስከ ንጉሥ ኢዮስያስና ሕዝቅያስ ድረስ በተግባር አልታየም። ሁለተኛ፥ ሙሴ በእስራኤል ንጉሥ ያለ ይመስል፥ ስለ ነገሥታት ይናገራል፤ ስለዚህ ኦሪት ዘዳግም የተጻፈው ነገሥታት እስራኤልን መግዛት ከጀመሩ በኋላ መሆን አለበት ይላሉ።

ሆኖም ግን ኦሪት ዘዳግም እነርሱ እንደሚሉት ቆይቶ የተጻፈ መሆኑን ይህ አያረጋግጥም። ሙሴ በተለያዩ ስፍራዎች የሚደረግ አምልኮ የሚያመጣውን ችግርና እስራኤልም በዙሪያዋ እንዳሉ እንደ ሌሎች ሕዝቦች ንጉሥ መፈለጓን አስቀድሞ በመገንዘብ፥ነገሥታቱን በሚመለከት መመሪያ መስጠቱንና በአንድ ስፍራ የማምለክን አስፈጋጊነት መናገሩን የሚጠቁም ሊሆን ይችላል። ዘዳግም ውስጥ ጸሐፊው ሙሴ እንደሆነ የተጠቀሱ ነገሮች አሉ (ዘዳግ. 1፡5፤31፡9፥22፥24)። በቀሩት ቅዱሳት መጻሕፍት የኦሪት ዘዳግም ጸሐፊ ሙሴ መሆኑ ተናግሯል (ለምሳሌ ፡- 1ኛ ነገ. 2፡3፤8፡53)። ሆኖም ግን፥ አብዛኛውን የመጽሐፉን ክፍል ሙሴ ነው የጻፈው የሚለው አሳብ እንደተጠበቀው ሆኖ፥መጽሐፉን ያቀነባበረው ሰው ከሙሴ ሞት በኋላ አንዳንዱን ነገር በመጨመር አጠናክሮት ሊሆን ይችላል (ዘዳ. 1-5፤ምዕራፍ 34)።

ኦሪት ዘዳግም የተጻፈው፥አይሁድ በምድር በዳ መንከራተታቸው አብቅቶ ወደ ከነዓን ምድር ከመግባታቸው በፊት ነው፤ይህም በ1400ዓ.ዓ. ገደማ መሆኑ ነው።

የኦሪት ዘዳግም አስተዋጽኦ

ኦሪት ዘዳግም ሁሉንም ዓይነት ሁኔታ የሚጨምሩ የተለያዩ በርካታ ሕግጋት ያሉት በመሆኑ መጽሐፉን በአስተዋጽኦው ከፋፍሎ ማቅረቡ አስቸጋሪ ነው። ቀላሉ መንገድ ኦሪት ዘዳግምን በሙሴ ሦስት ዋና ዋና ስብከቶች ዙሪያ ማደራጀት ነው።

1. የሙሴ የመጀመሪያ ስብከት (ዘዳግም 1:1-4:43)

2. የሙሴ ሁለተኛው ስብከት (ዘዳግ. 4:44-28:68)

3. የሙሴ ሦስተኛው ስብከት (ዘዳግ. 29-33)

4. የሙሴ ሞት (ዘዳግ. 34)

ሆኖም ኦሪት ዘዳግም ሊደራጅ የሚችልበት፥የመጽሐፉን ባሕርይ የሚያመለክት ሌላ መንገድ አለ። ብዙ ምሁራን ኦሪት ዘዳግምን የሚያዩት በእግዚአብሔርና በሕዝቡ መካከል ያለ ሰነድ ወይም ቃል ኪዳን አድርገው ነው።

ቀደም ሲል እንዳየነው እግዚአብሔር ሕግን በሲና ተራራ በሰጠበት ጊዜ፥በመካከለኛው ምሥራቅ በሕዝቡ ባሕል መሠረት እንዴት እንዳደራጀው ተመልክተናል። «ሱዜረይም-ቫሳል» በመባል የሚታወቀውንና በ2ኛው ሺህ ዓ.ዓ. በኬጤያውያን መካከል በጣም ተለምዶ የነበረውን የስምምነት አሠራር ሲጠቀም እናያለን። ይህ ስምምነት አሸናፊ በሆነው ንጉሥ ወይም መሪዎችና ተገዢ በሆኑ ነገሥታት መካከል የሚፈጸም ነበር። በኦሪት ዘጸአት እግዚአብሔር ገዢ ንጉሥ ሆኖ፥ ቃል ኪዳኑን የዚህ ስምምነት እንደ ቫሳል (ሎሌ) ተቀባይ ከሆኑት ከእስራኤላውያን ጋር አድርጎ እናያለን። የሚከተለውን ባሕላዊ ያቃል ኪዳን ስምምነትን ኦሪት ዘዳግም እንዴት እንደሚመስሉ ተመልከት። እግዚአብሔር ንጉሥ (ሱዜረይም) መሆኑን እስራኤል ደግሞ ተገዢ (የስምምነቱ ውል ተቀባይ «ቫሳል» ወይም ሎሌ) መሆኗን አስታውስ።

1. የተናጋሪው ወይም የቃል ኪዳኑ ሰጭ መግቢያ፡- በዘዳግ. 1:1-5 ተንፀባርቋል። ምንም እንኳ ተናጋሪው ሙሴ ቢሆንም የሚናገረው ንጉሡን- እግዚአብሔርን ወክሎ ነው።

2. የቃል ኪዳኑ ታሪካዊ አቀራረብ፡- ይህ በዘዳግ. 1:6-3:29 ሙሴ የእስራኤልን ሕዝብ ታሪክ ደግሞ በሚናገርበት (በሚከልስበት) ጊዜ እግዚአብሔር እነርሱን እንዴት እንደመረጣቸው፥ ከግብፅ ባርነት ነፃ በማውጣት ወደ ተስፋይቱ ምድር እንዴት እንደመራቸው በሚያሳየው ክፍል ተንፀባርቋል።

3. ስለ ቃል ኪዳኑ ከፍጻሜ መድረስ ይመሰክሩ ዘንድ ተገገርው ሊታዘዛቸው የሚገባ የቃል ኪዳኑ ቅድመ ሁኔታዎች፡- በማከበር ይጠብቁት ዘንድ እግዚአብሔር ለእስራኤል ትእዛዛቱን ሁሉ በሰጠበት በዘዳግም 4-26 ይታያል።

4. የቃል ኪዳኑ ሕጋዊ ሰነድ ምን ማድረግ እንደሚገባ የተሰጡ መመሪያዎች፡- በኦሪት ዘዳግም 27፡2-3 ሙሴ ሕጉ በድንጋይ ላይ እንዲት እንደሚጻፍና እስራኤላውያን ወደ ተስፋይቱ ምድር በገቡ ጊዜ አስታዋሽ ሆኖ እንደሚቀመጥ መመሪያ ሰጠ።

5. ምስክሮች ተጠርተው ነበር (ዘዳግ. 31-32)፡- አሕዛብ ብዙውን ጊዜ ለምስክርነት የሚጠሩት ጣዖቶቻቸውን ነበር፤ ነገር ግን ሙሴ በመጀመሪያ ምስክር ይሆን ዘንድ መዝሙር ዘመረ (ዘዳግ. 31፡19-22)። ቀጥሎም በዘላለማዊ አምላክና በሕዝቡ መካከል ምስክር ይሆን ዘንድ ሰማይና ምድርን ጠራ።

6. ንጉሡ በረከትንና ርግማንን ወይም ለቃል ኪዳኑ በመታዘዝ የሚሰጥ ሽልማትንና ባለመታዘዝ የሚመጣ ቅጣትን ዘረዘረ፡- በዘዳግ. 28 እግዚአብሔር እስራኤላውያን ለቃል ኪዳኑ ቢታዘዙ የሚያገኙትን በረከት፥ ባይታዘዙ ደግሞ የሚጠብቃቸውን ቅጣት ወይም ርግማን የዘረዘሩበት ክፍል ነው።

ከዚህ የምንረዳው፥ኦሪት ዘዳግም በሲና ተራራ የተሰጠው የሕግ መደገም ብቻ ሳይሆን፥እስራኤላውያን አድቀድሞ በሲና ተራራ አባቶቻቸው ያደረጉትን ስምምነት ወይም ቃል ኪዳን ለሁለተኛ ጊዜ ማጽናታቸውን የሚያሳይ ሕጋዊ ሰነድ መሆኑን ነው። በሲና ተራራ እንደነበረው ቃል ኪዳን፥ በእግዚአብሔርና በእስራኤል ሕዝብ መካከል ሊኖር የሚገባውን ግንኙነት ዘርዘር አድርጎ የሚያቀርብ ነው።

2ኛ ጥያቄ፥ ሀ) በዘመናችን የዚሁ ተመሳሳይ የሆነ ግንኙነት በእግዚአብሔርና በክርስቲያኖች መካከል የሚኖረው እንዴት ነው? ለ) ተመሳሳይ ነው ወይስ የተለያየ? አብራራ።

የኦሪት ዘዳግም መጽሐፍ ዓላማ

1. በኦሪት ዘዳግም፥በእግዚአብሔርና በእስራኤል ሕዝብ መካከል በሲና ተራራ ተደርጎ የነበረው የቃል ኪዳን ስምምነት እንደገና ተደገመና ሕጋዊ ሆነ። እንደምታስታውሰው፥በሲና ተራራ ላይ እግዚአብሔር ራሱን በገለጠበትና የሲና ተራራ ቃል ኪዳን በሰጠበት ጊዜ የነበሩ በዕድሜ ከ20 ዓመት በላይ የሆኑ ሰዎች ሁሉ በምድረ በዳ አልቀዋል። እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ከግብፅ ባርነት ያወጣበትና በዓይናቸው ያዩትን የግል ምስክርነት መስጠት የሚችሉ ዕድሜያቸው ከ60 ዓመት በላይ የሆኑ ሦስት ሰዎች ብቻ ነበሩ። እነርሱም ሙሴ፥ ኢያሱና ካሌብ ነበሩ። አሁን የእነርሱን ስፍራ ለመረከብ አዲስ ትውልድ ተነሥቷል። እነዚህ በሲና ተራራ ቃል ኪዳን ለመስማማት በቦታው አልነበሩም፤ ስለዚህ ወደ ከነዓን ከመግባታቸው በፊት ሙሴ የቃል ኪዳኑን ስምምነት ደገመላቸውና እግዚአብሔር በሲና ተራራ በሰጠው የቃል ኪዳን ስምምነት (ቅድመ ሁኔታዎች) ላይ ተመሥርቶ አስፋፋው።

3ኛ ጥያቄ፥ ሀ) እያንዳንዱ ትውልድ ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ግንኙነት በሙሉ ሊረዳና ከግል ሕይወቱም ጋር ሊያዛምድ የሚያስፈልገው ለምንድን ነው? ለ) ብዙ ወጣቶች ወላጆቻቸው ክርስቲያኖች ስለሆኑ ብቻ እነርሱም ክርስቲያኖች እንደሆኑ የሚያስቡት ለምንድን ነው? ሐ) ይህ አስተሳሰብ ስሕተተ የሆነው ለምንድን ነው? መ) እያንዳንዱ አዲስ ትውልድ ወንጌልን በሙላት እንዲረዳና እምነቱን በእግዚአብሔር ላይ በግድረግ ከእግዚአብሔር ጋር ግላዊ ግንኙነት እንዲኖረው ለመርዳት ቤተ ክርስቲያንህ ምን ግድረግ ትችላለች?

---

2. ሙሴ ኦሪት ዘዳግምን የጻፈው፥ የእስራኤል አዲስ ትውልድና የሚቀጥለው ትውልድ ቃል ኪዳን የሚጠይቀውን ቅድመ-ሁኔታ እንዲያሟላ ከልብ ለማደፋፈር ነው፤ ነገር ግን ሳይታሰብ በቃል ኪዳኑ ላይ ውስጣዊ ያልሆነ መታዘዝ እንዲደረግ አልወደደም ነበር። ሙሴ በቃል ኪዳኑ መሠረት ላይ ሁለት ዋና ዋና ትእዛዛት እንደነበሩ አስተውሎ ነበር። የመጀመሪያው፥ እግዚአብሔርን

በፍጹም ልብ የመውደድ፥የማክበርና የመታዘዝ ነገር መኖሩ ነው (ዘዳግ. 6፡4-9፤10፡12-13)። ሁለተኛ ደግሞ፥ ባልንጀራን የማክበር፥ተገቢውን ስፍራ የመስጠትና የመውደድ ትእዛዝ መሆኑ ነው፥(ዘሌ. 19፡18)። እስራኤላውያንና ክርስቲያኖች የእግዚአብሔር ቅዱስ ሕዝብ እንደ መሆናቸው መጠን ተገቢውን ዝምድናን ለመጠበቅ፥ከእግዚአብሔር ጋር ሕያው የሆነ የመታዘዝ፥እርስ በርስ የመፈቃቀድ ግንኙነት ሊያደርጉ ይገባል።

4ኛ ጥያቄ፥ ዘዳግ።10፡12-13 በቃልህ አጥና። እግዚአብሔርን መፍራት፥በመንገዱ መራመድና በፍጹም ልብና በፍጹም ነፍስ እርሱን መውደድ ማለት ምን ማለት ነው?
5ኛ ጥያቄ፥ ባልንጀሮቻችንን በምንወድበት ጊዜ ከትእዛዛቱ አብዛኛውን የምንጠብቀው እንዴት ነው?

3. ከዚህ ቀደም እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር ያደረገው የቃል ኪዳን መሠረት እግዚአብሔር በሁለት ጽላቶች ላይ ጽፎ ለሙሴ የሰጠው አሥርቱ ትእዛዛት እንደነበር ተመልክተናል። አሁንም ደግሞ በአሪት ዘዳግም እነዚህን አሥር ትእዛዛት ከአይሁዶች አጠቃላይ ሕይወት ጋር ያላቸውን ዝምድና በግልጥ በሚያሳይ መንገድ አስፋፍቶ ያቀርባቸዋል። አንዳንዱ ምሁራን ሙሴ ይህንን መጽሐፍ ያዘጋጀው በአሥርቱ ትእዛዛት ዙሪያ ነው ይላሉ። በዚህ መሠረት አሪት ዘዳግምን የሚያብራሩት እንደሚከተለው ነው፡-

1. 1ኛ ትእዛዝ፡- ከእኔ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ። ሙሴ ይህንን ትእዛዝ ከአሪት ዘዳግም 6-11 ባለው ከፍል ውስጥ አብራርቶታል። የእነዚህ ምዕራፎች ትኩረት እግዚአብሔር ፈጣሪ በመሆኑና እስራኤልን ከሌሎች አሕዛብ ለይቶ በመምረጡ ባለው መለኮታዊ ሥልጣን ላይ ነው፤ ስለዚህ እስራኤል ሌሎች አማልክትን ሳይሆን እግዚአብሔርን ልታከብርና እርሱን ብቻ ልታመልክ ይገባት ነበር። ትኩረቱ እግዚአብሔርን በመውደድና በመታዘዝ ላይ ነው። የእስራኤላውያን ተቀዳሚ ምርጫ እግዚአብሔርን ማምለክ ሲሆን እርሱ በሕይወታቸው ሁሉ ላይ የመጨረሻ ባለሥልጣን መሆን ነበረበት።

6ኛ ጥያቄ፥ ሀ) እግዚአብሔር ከእያንዳንዳችን ስለሚፈልገው ነገር ከላይ የምናየው የመጨረሻው ዐረፍተ ነገር ምንን ያመልክተናል? ለ) ይህ በሕይወትህ የታየው እንዴት ነው?

2. 2ኛ ትእዛዝ፡- የተቀረፀ ምስል ለአንተ አታድርግ (ዘዳግ. 12)። ይህንን ትእዛዝ በጥሩ ሁኔታ ለመረዳት አግልክቶቻቸውን የሚወክሉ በርካታ የተቀረፀ ምስል ካሉአቸው ከከነዓናውያን ጋር በማነጻጸር ግየት የተሻለ ነው። እስራኤላውያን የከነዓናውያንን ልምምድ ከመከተል ይልቅ ከፍተኛ ክብር እንዳለው በማወቅ ለእግዚአብሔር ክብር መስጠት ነበረባቸው። እውነተኛውን የእግዚአብሔር ባሕርይ በማወቅ እርሱን ሊያከብሩ ይገባ ነበር። እግዚአብሔር መንፈስ ስለሆነ በሥዕል ወይም በተቀረፀ ምስል ሊመሰል አይገባውም። የዘለዓለማዊውን አምላካዊ ታላቅነትን ስለማያንጸባርቅ፥ እግዚአብሔርን ግዙፍ በሆነ መንገድ ለመግለጥ መሞከር እርሱን መሰደብ ነው። እንደ ከነዓናውያን አግልክት ከእርሱ የሚፈልገውን ነገር ለማግኘት በጥቃቅን መሥዋዕት የሚሸነገል አይደለም። የአምላኪውን ሰው የግል ፍላጎት ለማርካት የሚጠቅም ሊሆንም አይችልም። ይልቁንም እርሱ ሉዓላዊና ሁሉን የሚችል አምላክ ነው።

7ኛ ጥያቄ፥ ሀ) አንዳንድ ክርስቲያኖች ለእግዚአብሔር አንድን ነገር ለመስጠት ወይም አንድ ነገር እንደሚያደርጉለት ቃል በመግባት ወዘተ. ከእርሱ አንድ ነገር ለማግኘት የመሸንገል ሙከራ የሚያደርጉት እንዴት ነው? ለ) አንዳንድ ክርስቲያኖች እግዚአብሔርን በፍቅር ከማገልገል ይልቅ፥የግል ጥቅምን ከመፈለግ አንጻር ብቻ የሚያገለግሉት እንዴት ነው? ሐ) አንዳንድ ጊዜ እግዚአብሔር በፍቅር ከማገልገል ይልቅ የበለጠ እርሱ ስለሰጠህ ነገር ብቻ የምታገለግለው እንዴት እንደነበር ምሳሌ ስጥ። መ) ይህ ስሕተት የሆነው ለምንድን ነው?

3. 3ኛ ትእዛዝ፡- የእግዚአብሔር የአምላክህን ስም በከንቱ አትጥራ (ዘዳግ. 13፡1-14፡21)። ይህ ክፍል የሚገልጸው

እግዚአብሔርን በሕይወታቸው ሙሉ በተለይም ደግሞ በከንፈሮቻቸው የማክበርና ራሳቸውን አሳልፈው ስለ መስጠት አስፈላጊነት ነው። እስራኤላውያን ስለ እነዚህ ነገሮች እርግጠኞች ለመሆን፡- ሀ) ለእግዚአብሔር ያላቸውን አምልኮ ንጽሕናን መጠበቅ፥ ለ)ኃጢአትን እንደመጥላታቸው፥በመካከላቸው በሚከሰትበት ጊዜ መፍረድ፥ እንዲሁም ሐ) ንጽሕናቸውን ሊያጓድል የሚችሉትን ነገሮች ሁሉ በማስወገድ የተቀደሰ ሕይወት መምራት ነበረባቸው።

4. 4ኛ ትእዛዝ፡- የሰንበትን ቀን ትቀድሰው ዘንድ አስብ (ዘዳግ. 14፡22-16፡17)። ይህ ክፍል በእግዚአብሔር ግንኙነት ምክንያት ለእርሱ በሚገባው ክብር ላይ የሚያተኮር ነው። የእግዚአብሔርን የመፍጠር ሥራ የሚያስታውስ ስለሆነ እግዚአብሔር በሰንበት ቀን ሊመለክ ይገባዋል (ዘዳግ. 20፡11)። በተጨማሪ እርሱ እስራኤልን ከግብፅ ባርነት እንዴት ነፃ እንዳወጣ ያሳስበናል (ዘዳግ. 5፡15)። እግዚአብሔር የመልካም ነገሮች ሁሉና የእስራኤላውያን ነፃነት ምንጭ ስለሆነ፥ ለእርሱና የእርሱም ቤተሰብ ለሆኑት ሁሉ እግዚአብሔር ከሰጣቸው ነገር በመስጠት ሊያከብሩት ይገባ ነበር።

5. 5ኛ ትእዛዝ፡- አባትና እናትህን አክብር (ዘዳግ. 16፡18-18፡22)። እንደምታስታውሰው፥ከ1-4 ያሉት ትእዛዛት ሰው ከእግዚአብሔር ጋር ስላለው ግንኙነት የሚናገሩ ሲሆን፥ከ5-10 ያሉት ደግሞ ሰው ከሌሎች ሰዎች ጋር ስላለው ጎብረት የሚናገሩ ናቸው። እግዚአብሔር ግድ የሚለው አንድ ዓይነት የሥልጣን ተዋረድ ስለሚከተለው ከወላጆቻችን ጋር ስላለን ግንኙነት ብቻ ሳይሆን፥ በተለያየ ሥልጣን ላይ ስላሉት ሁሉ ነው። በብሉይ ኪዳን ዋና ዋና የሆኑ አራት ዓይነት መሪዎች ነበሩ። ነቢያት የእግዚአብሔርን መልእክት ለሕዝቡ የማድረስ ኃላፊነት ነበረባቸው። ካህናት የተጻፈውን የእግዚአብሔር ቃል ለሰዎች የማስተማር ኃላፊነት ነበረባቸው። ነገሥታት በእግዚአብሔር ትእዛዛት ላይ የተመሠረተ የጽድቅ መንግሥት የማዋቀር ኃላፊነት የነበረባቸው ሲሆን፥ መሳፍንት ደግሞ እግዚአብሔርና ነገሥታት

ለመሠረቱት የአኗኗር ስልት ሕዝቡ መታዘዛቸውን የማረጋገጥ ኃላፊነት ነበረባቸው። እነዚህ ሁሉ መሪዎች መሠረታዊ ዓላማና ክብር ሊሰጣቸው የሚያስፈልጉበት ምክንያት፥ ከወላጆች ጭምር ሕዝቡ በሙሉ የእግዚአብሔርን ቃል እንዲማሩና ለእግዚአብሔር እየታዘዙ በመኖር እግዚአብሔርን እንዲያከብሩ ለማደፋፈር ነበር።

6. 6ኛ-8ኛ ትእዛዛት የሚያተኩሩት በሦስት የሕይወት ክፍሎች ላይ ነው፡- ሀ) ሰውን በመግደል ለ) በማመንዘርና ሐ) በመስረቅ። እነዚህ በዘዳግ. 19-24፡7 ድረስ ተብራርተው ቀርበዋል።

   ሀ) የእያንዳንዱ ግለሰብ ሕይወት በእግዚአብሔር ፊት የተቀደሰ ስለሆነ መከበርና ከአደጋ መጠበቅ ይገባዋል፤ ስለዚህ የአንድን ሰው ሕይወት በግድየለሽነት ማጥፋት ስሕተት ነው። በወንጀሉ ምክንያት መንግሥት በአንድ ሰው ላይ ሞት ቢፈርድ ወይም ጦርነት በማስነሣቱ ምክንያት ቢገደል የተከለከለ አይደለም።

   ለ. ጋብቻ ሕይወትን በአንድነት የመካፈል መሠረት ስለሆነ፥ እስራኤላውያን የጋብቻን ቅድስና በጋብቻ ውስጥ በታማኝነት በመኖር መጠበቅ ይኖርባቸው ነበር። ነገር ግን ይህ አሳብ እርስ በርስ መጎዳዳትን፥ ሰላምን አንድነትን የሚያበላሹ ነገሮች ሁሉ መፈጸም የለባቸውም በሚለው አሳብ ተጠቃሎ እናየዋለን።

   ሐ. ሰዎች ሁሉ በእግዚአብሔር ዘንድ ታላቅ ክብር ያላቸው ፍጥረቶች እንደመሆናቸው መጠን፥የሰውን ክብር ወይም ዋጋ የሚነካ ማንኛውም ነገር መፈጸም የለበትም። ይህም መስረቅ ማለት ሊሆን ይችላል። በተጨማሪ በባርነት መልክ ሰውን የመሰል ፍጡር ነፃነቱን መግፈፍ ተገቢ አይደለም።

7. 9ኛ ትእዛዝ፡- በባልንጀራህ ላይ በሐሰት አትመስክር (ዘዳግ. 24፡8-16)። መዋሸት ወይም በሐሰት መመስከር በእግዚአብሔርና በሰዎች መካከል ላለው ግንኙነት ሁሉ መሠረት መሆን ያለበትን ነገር ማጥፋት ወይም ማበላሸት ነው። በእውነተኛነት ላይ የሚመሠረተውን መተማመን ያጠፋል። በሰዎች መካከል ያለውን እውነተኛነትና መተማመን የሚያጠፉ ነገር ሁሉ እንዳይደረግ ተከልክሏል።

8. 10ኛ ትእዛዝ፡- አትመኝ (ዘዳግ. 24፡17-26፡15)። መመኘት ማለት የሌላውን ሰው ንብረት የራስ ለማድረግ መፈለግ ማለት ነው። መመኘት የብዙ ኃጢአቶች መንስዔ ነው። የሌላውን ሰው መብት ተገቢ ባልሆነ መንገድ ወደ መጠቀም ይመራል። የእግዚአብሔር ሕዝብ የሆኑት እስራኤላውያን ግን እንደ እግዚአብሔር ሕዝብነታቸው፥ በኅብረታቸው ውስጥ ቅን ፍርድን በመፈለግ፥ እርስ በርሳቸውም ሆነ ከሠራተኞቻቸው፥ እንዲሁም ከሌሎች ጋር መልካም ግንኙነት መፍጠር ነበረባቸው።

8ኛ ጥያቄ፥ እግዚአብሔርን በሚያከብር መንገድ ከሌሎች ጋር ግንኙነት ስለ ማድረግ፥ ከእነዚህ አራት የመጨረሻ ነጥቦች ምን መማር እንችላለን?

2ኛ ቀን፡- ዘዳግም 1-11

9ኛ ጥያቄ፥ ሀ) በምድራችንም ሆነ በዓለም ላይ ያሉትን አብያተ ክርስቲያናት ታሪክ ማወቅ አስፈላጊ የሚሆነው ለምንድን ነው? ለ) ባለፉት 20 ዓመታት የተፈጸመውን የቤተ ክርስቲያንህን ታሪክ በአጭሩ ጻፍ። ሐ) የተፈጸሙት መልካምና ክፉ ነገሮች ምንድን ናቸው? መ) የቤተ ክርስቲያንህን ታሪክ ማወቅ ማድረግ ስለሚገባህ ነገርና መውሰድ ስላለብህ ጥንቃቄ ለማስገንዘብ እንዴት ይረዳሃል?

ታሪክን፥ በተለይም ደግሞ የአብያተ ክርስቲያናቻችንን ታሪክ ማወቅ ለሁላችንም ቢሆን በጣም ጠቃሚ ነው። ታሪክ ከታላላቅ መምህራኖቻችን አንዱ ነው። ታሪክ በተከታታይ ድርጊቶች ላይ የተመሠረተና የተቀናጀ ነው። እነዚህ ድርጊቶችና ለድርጊቶች መፈጸም ምክንያት የሆኑ ነገሮች መልካም አስተማሪዎች ናቸው። ለምሳሌ በእኛ ታሪክ ውስጥ የተፈጸሙ መልካም ነገሮች አሉ፤ ለሌሎች ወንጌልን የመንገር መልካም መንገዶች ታይተዋል፤ እነዚህ ነገሮች ዛሬም ለሌሎች ወንጌልን ለመናገር መመሪያ ሊሆን የሚችሉ መልካም ተግባራት ናቸው፤ ነገር ግን በሁሉም አብያተ ክርስቲያናት አሳዛኝ የሆኑ ድርጊቶች ተፈጽመዋል። የሐሰት ትምህርቶች ተስፋፍተዋል፤ በመሪዎች መካከል ቤተ ክርስቲያንን የሚከፋፍሉ ልዩነቶች ወዘተ. ታይተዋል። እነዚህን ነገሮች ልንመረምርና ምክንያታቸውን ልንረዳ፥

እንዳንደግማቸውም ልንጠነቀቅ ወይም ልናሻሽላቸው ይገባል። አንድ ሰው እንደተናገረው፡- ታሪካችንን፥ በተለይም ስሕተታችንን የማናውቅ ከሆነ ስሕተቶቻችንን መደጋገማችን አይቀርም። በየቤተ ክርስቲያናቻችን የሚፈጸሙ ነገሮችን ሁልጊዜ መመርመር አለብን። መልካም ናቸውን ወይስ ለቤተ ክርስቲያንና ለወንጌል መስፋፋት ሥራ ወሳኝ ናቸው? እስካሁን እያደረግን ባለነው ነገር ልናሻሽላቸው የሚገቡ ነገሮች ወይም የምናደርጋቸው ነገሮች በተሻለ መንገድ ለማካሄድ እያደረግነው ያለነው ጥረት ምንድን ነው? እንዳይጠፉ ወይም እንዳይበላሹ ልንጠነቀቅላቸው የሚገቡ፥ ለቤተ ክርስቲያን በጣም አስፈላጊ ነገሮች ምንድን ናቸው? በግለት እየጠየቅን ተገቢውን ነገር ከታሪክ መማር አለብን። ያለፈውን ነገር ብቻ በማውሳት የታሪክ ባሪያዎች መሆን የለብንም፤ ነገር ግን ታሪካችንን ለጊዚያችን በሚስማማ መንገድ ለእግዚአብሔር ከሁሉ የላቀ ክብርን እንዲያመጣ ልንጠቀምበት ይገባል።

10ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ከቤተ ክርስቲያንህ ነባር አባሎች መካከል ለአንዱ ቃለ መጠይቅ አድርግ። ቁልፍ የሆኑ የቤተ ክርስቲያንህን የቀድሞ ታሪኮች ጻፍ። ለ) የቤተ ክርስቲያኖችን የቀድሞ ታሪክ ማወቅ ለአሁኑ ዘመን የሚጠቅመው እንዴት ነው? ሐ) ቤተ ክርስቲያን አባሎችዋ ታሪኳን እንዲያውቁና እንዲመዘግቡ ምን ማድረግ አለባት?

አብዛኛው የብሉይ ኪዳን ክፍል ታሪክ ነው። ሊጠናና ለአእምሮ እውቀት የሚበቃ ታሪክ ብቻ ግን አይደለም። ዳሩ ግን እስራኤላውያን የእግዚአብሔር ሕዝብ እንደመሆናቸው መጠን ራሳቸውን እንዲያሻሽሉ የሚረዳ ታሪክ ነው። እግዚአብሔር በእነርሱ ወገን ሆኖ ሊሠራ ታላቅ ኃይል ያለው መሆኑን ለእስራኤላውያን የሚያስታውስ ታሪክ ነበር። አባቶቻቸው እንዳደረጉት በኃጢአት እንዳይወድቁ፥ ስለ መንፈሳዊ ውድቀት ግንዛቤ እንዲኖራቸው የሚያደርግ ማስጠንቀቂያም ነው። የአይሁድ ባሕልና ታሪክ ከእኛ የተለየ ቢሆንም፥ እግዚአእብሔርን በሚያስከብር መንገድ እንዴት መመላለስ እንደሚቻል ከመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ መማር እንችላለን።

አይሁድ ታሪክን መረዳት እንዳለባቸው ሙሴ ተገነዘበ፤ ስለዚህ ሕጉን ለሚቀጥለው ትውልድ መድገም ከመጀመሩ በፊት፥ የእስራኤል ሕዝብ ከግብፅ ከወጡ በኋላ ስላሳለፉት ነገር አጠር ያለ ታሪክ አቀረበ።

11ኛ ጥያቄ፡- ዘዳግ. 1-11 አንብብ። ሀ) ሙሴ ለእስራኤላውያን ያስታወሳቸውን ዋና ዋና ታሪካዊ ድርጊቶች ዘርዝር። ለ) ሙሴ ስለ እግዚአብሔር በእነዚህ ምዕራፎች ውስጥ የሚያስተምረን ነገር ምንድነው? ሐ) በዚህ ክፍል የቀረቡትን ዋና ዋና ትእዛዛትና ከሕይወታችን ጋር እንዴት እንደሚዛመድም ጥቀስ። መ) በቤተ ክርስቲያንህ ውስጥ ስብከት መስጠት የሚያስችሉህ የተለያዩ ጥቅሶችና መንፈሳዊ መመሪያዎች ያሉባቸውን ዋና ዋና ክፍሎች ዘርዝር።

ሙሴና የእስራኤል ሕዝብ በተስፋይቱ ምድር ትይዩ በሞዓብ ሜዳማ ስፍራዎች ሰፈሩ። ሙሴ የእስራኤል ሕዝብ ወደ ተስፋይቱ ምድር የሚገቡበትና ወረራ በማካሄድ የሚይዙበት ጊዜ አሁን መሆኑን አውቆ ነበር። ወደ ከነዓን ከመግባታቸው በፊት ግን ሙሴ ከእግዚአብሔር ጋር ያላቸውን ቃል ኪዳን ለአዲሱ የእስራኤል ትውልድ በማስታወስ ቃል ኪዳኑን እንደገና ሊያጸና ፈለገ። አሪት ዘዳግም በዚህ ቃል ኪዳን ሁለተኛው የእስራኤል ትውልድና ከእግዚአብሔር ጋር የተሳሰሩበት ታሪክ የተመዘገበበት መጽሐፍ ነው።

1. የእስራኤል ታሪክ (ዘዳ. 1-3)

ለቃል ኪዳኑ መግቢያ ይሆን ዘንድ ሙሴ ያለፈው 40 ዓመት ታሪካቸውን ለእስራኤል ሕዝብ ያስታውሳቸዋል። እግዚአብሔር ከግብፅ እንዴት እንዳወጣቸው በዓይናቸው ያዩና መመስከር የሚችሉ ሦስት ሰዎች ብቻ አሁን በሕይወት ይገኙ ነበር። እነርሱም ሙሴ፥ ኢያሱና ካሌብ ነበሩ። አዲሱ ትውልድ ያለፈውን ታሪካቸውን የመርሳት አደጋ ያሠጋቸው ነበር፤ ስለዚህ ሕዝቡ በእምነትና በታዛዥነት በእግዚአብሔር ፊት ይመላለሱ ዘንድ፥ ለማበረታታት ሙሴ የ40 ዓመት ታሪካቸውን የሚመለከቱበትን ቁልፍ አሳቦች ይነግራቸዋል።

በአሪት ዘዳግም ውስጥ የሲና ተራራ ብዙ ጊዜ የኮሬብ ተራራ በመባል ይታወቃል። በዚህ ክፍል የተጠቀሱ የሚከተሉትን ነገሮች ተመልከት፡-

ሀ. የእስራኤልን ሕዝብ በመምራት ሥራ ውስጥ ያግዙት ዘንድ ሙሴ መሪዎቹን ሾመ።

12ኛ. ጥያቄ፡- ዘዳግ. 1፡16-18 አንብብ። ሀ) በዚህ ስፍራ የተሰጡት መመሪያዎች ዛሬም የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ይከተሉአቸው ዘንድ ጠቃሚነታቸው እንዴት ነው? ለ) የቤተ ክርስቲያን መሪዎች እነዚህን መመሪያዎች የማይጠቀሙባቸው አንዳንድ ሁኔታዎች ምንድን ናቸው?

ለ. 12ቱ ሰላዮች የተሰፋይቱን ምድር አይተው እንዲመለሱ ተልከው ነበር። እስራኤል ግን በእግዚአብሔር መታመንና ወደ ተስፋይቱ ምድር መግባት እምቢ አለች።

ሐ. የእስራኤላውያን በምድረ በዳ መንከራተት፣

መ. ሴዎንና ዐግ ያግ የተባሉት ሁለት የከነዓናውያን ነገሥታት መሸነፍና የእስራኤላውያን ምድሪቱን መከፋፈል።

2. እስራኤላውያን እግዚአብሔርን ለማምለክ መሠረት የሚሆኑ የዋና ዋና ሕግጋት መግቢያ (ዘዳግ. 4-11)።

በዚህ ክፍል ውስጥ የሚገኙ ስድስት ዋና ዋና ትምህርቶችን ተመልከት፡-

ሀ. ከእግዚአብሔር የሆነ በረከትና እውነተኛ ጥበብ ለእርሱ ፍጹም በመታዘዝ ይገኛሉ።

ለ. በከነዓን ምድር የተለመደውን የጣዖት አምልኮ እንዳይለማመዱ ከባድ ማስጠንቀቂያ ተሰጣቸው። «እግዚአብሔር የሚባላ እሳት» ስለሆነ ይህ በእስራኤላውያን ላይ ፍርድን ያመጣል።

እግዚአብሔር የፍቅርና የጸጋ አምላክ ስለሆነ፣ እንደ ቀላል ቆጥረን ኃጢአት ብናደርግም አይፈርድብንም ብለን ልናስብ አይገባንም።

እግዚአብሔር ሊፈራም ሊወደድም ይገባል። እግዚአብሔር ብቻውን እውነተኛ አምላክ ስለሆነ፥ እርሱን ብቻ ያመልኩ ዘንድ እስራኤላውያን ከፍተኛ ጥንቃቄ ማድረግ ነበረባቸው።

13ኛ ጥያቄ፡- ብዙ ጊዜ እግዚአብሔር «የሚባላ እሳት» መሆኑን የምንረሳውና ስለ ቅጣት ሳናስብ ቀርተን እርሱን የማንታዘዘው እንዴት ነው?

ሐ. የሕግጋት ሁሉ መሠረት የሆኑት አሥርቱ ትእዛዛት እንደገና መቅረብ።

መ. ለእግዚአብሔር የመታዘዝ ትክክለኛው ምክንያት ለእርሱ ያለን ፍቅር መሆን አለበት። በሁለንተናቸው እግዚአብሔርን መውደድ ነበረባቸው። የእግዚአብሔርን ትእዛዛት እርስ በርስ መማማርና ልጆቻቸውንም ማስተማር እንዳለባቸው እርግጠኞች መሆን ነበረባቸው። ሙሴ የእግዚአብሔርን በረከት ከተቀበሉና መማማርና በቤቶች መኖር ከጀመሩ በኋላ እግዚአብሔርን እንዳይዘነጉ ሙሴ አስጠንቅቋቸዋል (ዘዳግ. 6፡ 10-12 ተመልከት)።

14ኛ ጥያቄ፡- ከስደትና ከችግር ጊዜ ይልቅ በሰላምና በብልጽግና ዘመን እግዚአብሔርን ማስታወስስ የሚከብደው ለምንድን ነው?

ሠ. ከእግዚአብሔር መንገድ ዞር እንዳያደርጉአቸው በከነዓን ምድር የሚኖሩትን አሕዛብ ሁሉ ማጥፋት ነበረባቸው።

ረ. እውነተኛ ታዛዥነት ሕግን በውጫዊ መንገድ መከተል ብቻ ሳይሆን የልብ መለወጥንም ያካትታል። ሥጋዊ የአካል ክፍላቸውን (ሽለፈታቸውን) ብቻ ሳይሆን፥ ልባቸውንም መግረዝ ነበረባቸው። መታዛዝ የሚጀምረው እግዚአብሔርን ከመፍራት፥ በመንገዱ ለመሄድ ከመወሰን፥ ከሁሉ በላይ ደግሞ ወደ መታዘዝ ከሚመራቸው በልባቸው ከሚኖር ፍቅር ነበር።

15ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ዛሬ ልባችን እንዴት እንደተገረዘና በፍጹም ልባችን እርሱን እንደወደድነው ግሳየት የምንችልበትን ምሳሌዎች ስጥ። ለ) በሁለንተናችን እግዚአብሔርን እንዴት መውደድ እንችላለን?

3ኛ ቀን፡- ዘዳግም 12-26

ብዙ ሰዎች እግዚአብሔርን የሚገደው ለእርሱ ስላለን አምልኮ ብቻ ነው ይላሉ። በአእምሮአቸው «መንፈሳዊ» የሆነውን ነገር «ሥጋዊ» ከሆነ ነገር ይለያያሉ። እግዚአብሔር ግን ይህንን ልዩነት አላደረገም። እንዲያውም የምናደርጋቸው ነገሮች በሙሉ በእግዚአብሔር ዓይን መንፈሳዊ ናቸው። በ1ኛ ቆሮ. 10፡31 ጳውሎስ «እንግዲህ የምትበሉ ወይም የምትጠጡ ብትሆኑ፥ ወይም ማናቸውንም ነገር ብታደርጉ ሁሉን ለእግዚአብሔር ክብር አድርጉት» ይላል። ስለዚህ እግዚአብሔር ግድ የሚለው አምልኮአችን ብቻ ሳይሆን ከሌሎች ክርስቲያኖች ጋር ስላለን ግንኙነትም ነው። ከማያምኑ ጋር ባለንም ግንኙነት ደስ ይለዋል። እግዚአብሔር እንዴት እንደምንሠራና እንደምናስተዳድር ያያል። እግዚአብሔርን የማይመለከተውና መመሪያ ያልሰጠበት አንዳችም የሕይወት ክፍል የለም። በአሪት ዘዳግም፥ ስለ አምልኮና ስለ ሃይማኖታዊ በዓላት የተሰጡ ሕግጋትን እናገኛለን። ስለ ንግድ፥ ጋብቻ፥ ምግብ፥ ከምድር ስለሚገኝ ፍሬ፥ ስለ ቤተሰብ ሕይወት፥ ወደ ጦርነት ስለ መሄድ፥ የእግዚአብሔርን ሕዝብ ስለ መምራት ወዘተ የሚናገሩ ሕግጋትንም እናገኛለን። እኛ ግን ብዙ ጊዜ እግዚአብሔርን የሚያከብር ወይም የማያከብር ነገር እናደርጋለን፤ ልዩነቱ የሚመነጨው በውስጣችን ካለው ስሜታችን ነው። አንድ ነገር በእግዚአብሔር ተቀባይነት እንዲያገኝ ከተፈለገ ድርጊት ብቻ ሳይሆን የድርጊቱ ዓላማም ጭምር በእግዚአብሔር ፊት የተስተካከለ መሆን ይኖርበታል።

16ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ብዙ ጊዜ የምናደርጋቸውና እግዚአብሔር አያገባውም የምንላቸው የተለመዱ ነገሮችን ዘርዝር። ለ) እነዚህ ነገሮች እግዚአብሔርን በሚያስከብር መንገድ እንዴት ሊደረጉ እንደሚችሉ መግለጫ ስጥ። ሐ) ለእግዚአብሔር ክብር በማያመጣ መንገድም እንዴት ሊፈጸሙ እንደሚችሉ ምሳሌዎችን ስጥ።
17ኛ ጥያቄ፥ ዘዳግ. 12-26 አንብብ። ሀ) እግዚአብሔር መመሪያ የሚሰጥባቸውን የተለያዩ የሕይወት እንቅስቃሴዎችን ለ)ከእነዚህ ትእዛዛት አንዳንዶቹን ዛሬም እንዴት ከሕይወታችን ጋር እንደምናዛምድ ምሳሌ ስጥ።

** እነዚህን ትእዛዛት ለማብራራት ጊዜ አንወስድም። ነገር ግን ያልተረዳሃቸው አንዳንድ ቢኖሩ፥ ዝርዝራቸውን ጻፍና በሳምንታዊው የስብሰባ ወቅት ከቡድንህ አባላት ጋር ተወያይባቸው።

4ኛ ቀን፡- ዘዳግም 27-34

18ኛ ጥያቄ፥ ዘዳግም 30፡15-18 አንብብ። ሀ) በሰው ፊት የቀረቡ ሁለቱ ምርጫዎች ምንድን ናቸው? ለ) የእነዚህ ምርጫዎች ውጤት በተናጠል ምንድን ነው? ሐ) እነዚህ የምንሰብከው ወንጌል ክፍል የሆኑት እንዴት ነው?

ብዙ ጊዜ ክርስቲያኖች ኃጢአት በመሥራታቸው ምክንያት ለሚያጋጥማቸው ችግር በአንድ ነገር ላይ ወይም በሌላ ሰው ላይ ይላከካሉ። አንዳንድ ጊዜ በሰይጣን ያመካኛሉ። ሌሎቹ ደግሞ እግዚአብሔርን ይወቅሳሉ። ሰይጣንም ሆነ እግዚአብሔር በምንወስነው ውሳኔ ላይ ተጽዕኖ ማሳደር ቢችሉም፥ የመጨረሻ ውሳኔ የማድረግ ኃላፊነት መውሰድ ያለብን እኛ ነን። ሰይጣን ከፈቃዳችን ውጭ ኃጢአት እንድንሠራ ሊያስገድደን አይችልም። በሌላም በኩል እግዚአብሔር፥ አንድን መልካም ነገር እንድናደርግ ፈቃዳችንን ጥሶ አያስገድደንም። በመጨረሻ እግዚአብሔር ምርጫውን ለእኛ ትቷል። ሕይወትን ወይም ሞትን፥ በረከትን ወይም መርገምን መምረጥ እንችላለን። ሙሴ ከመሞቱ በፊት እስራኤላውያን ግድረግ ስላለባቸው ትክክለኛ ምርጫ ሊያስታውሳቸው ፈለገ። በእግዚአብሔር

የሚሸለሙት ወይም የሚቀጡት ባደረጉት ምርጫ መሠረት እንደሆነ ሊያሳያቸው ወደደ።

እንደ ወንጌል ሁሉ ቃል ኪዳንም ተስፋ የተሰጠበትን በረከትና የቅጣት ማስጠንቀቂያዎችን ይዟል። ወንጌል «የምሥራች» ነው። ከኃጢአታቸው ያድናቸው ዘንድ በእግዚአብሔር ልጅ በኢየሱስ ክርስቶስ ለሚያምኑት ሁሉ የደኅንነት ተስፋ ይዞአል። እንዲሁም ወንጌል «ከፉ ወሬ» ነው፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር የሰጠውን ደኅንነት እንቢ ላሉ ዘላለማዊ ፍርድን ያውጃልና። የወንጌል መልእክተኞች እንደመሆናችን፥ መናገር ያለብን ሰው በማመኑ ምክንያት ስለሚያገኘው በረከት (ቃል ስለ ተገባለት በረከት) ብቻ ሳይሆን፥ ለማያምኑትም ሁሉ ስለተደረገውና ስለሚጠብቃቸው ዘላለማዊ ፍርድም ጭምር ነው። ወንጌል ለሰዎች ሞት ወይም ሕይወት፥ በረከት ወይም የሞት ፍርድ እርግማን ይዞ ይቀርባል። ሰዎች ወንጌልን የበለጠ እንዲወዱት ብለን ርግማኑን ወይም የሞት ፍርድ እንደተፈረደበት መደበቅ የለብንም። ሙሴ ከመሞቱ በፊት በፊታቸው ያለውን ምርጫ ለሕዝቡ በጥንቃቄ አሳያቸው።

19ኛ ጥያቄ፥ ሀ) በወንጌል መልእክት ውስጥ የተጠቃለሉትን የበረከት ዓይነቶች ዘርዝር። ለ) በወንጌል መልእክት ውስጥ የተጠቃለሉትን የርግማን ዓይነቶች ወይም ፍርዶች ዘርዝር። ሐ) ላልዳኑት ሰዎች ምርጫቸውን ያስተካክሉ ዘንድ ሁለቱንም ነገሮች ግሳየት የሚጠቅመው ለምንድን ነው? መ) ዛሬ ወንጌልን ለአንድ ሰው አካፍል። በመልእክትህ ውስጥ ሁለቱንም ግለትም የወንጌልን በረከትና ርግማንንም አቅርብ።

20ኛ ጥያቄ፥ ዘዳግ። 27-34 አንብብ። ሀ) ሕዝቡ ባለመታዘዛቸው ምክንያት የሚመጡባቸውን የርግማን ዓይነቶች ዘርዝር? ለ) ሕዝቡ በመታዘዛቸው ምክንያት የሚያገኙአቸውን የበረከት ዓይነቶች ዘርዝር። ሐ) ኢያሱ አዲሱ መሪ መሆኑን እግዚአብሔር ለሕዝቡ እንዴት አሳያቸው? መ) ከኦሪት ዘዳግም ለራስህ ሕይወትም ሆነ ለቤተ ክርስቲያን የሚጠቅሙና ሊዛመዱ የሚችሉ መንፈሳዊ ትምህርቶችን ዘርዝር።

እያንዳንዱ ትውልድ ለእግዚአብሔር መሰጠትና ቃል ኪዳኑን ማደስ አለበት። ከ40 ዓመታት በፊት፥ የመጀመሪያው የእስራኤል ትውልድ በሲና ወይም በኮሬብ ተራራ ከእግዚአብሔር ጋር በመገናኘት፥ ከእርሱ ጋር ቃል ኪዳን ገብቷል። አሁን ደግሞ ሕዝቡ ወደ ከነዓን ከመግባታቸው ጥቂት ቀደም ብሎ ሙሴ አዲሱ ትውልድ ቃል ኪዳኑን እንዲያረጋግጥ ሲያደርግ እንመለከታለን። እግዚአብሔር ደግሞ በሲና ተራራ የሰጠውን ሕግ ሲደግም እንመለከታለን። ከዚያም ወደ ከነዓን ምድር በሚገቡበት ጊዜ ቃል ኪዳኑን እንዴት እንደሚያጸኑ መመሪያ ሲተውላቸው እንመለከታለን። ሙሴ ሕጉን እንዴት በጽላት ላይ መጻፍ እንዳለባቸውና እንዴት በመታሰቢያነት እንደሚያቆሙት እስራኤላውያንን አዘዛቸው። ከዚያም በጌባል ተራራ ሕጉን እንዲያነብቡና በመታዘዝ የሚገኙትን በረከቶችና ባለመታዘዝ የሚመጡትን ርግማኖች እንዲደግሙአቸው አዘዘ።

21ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ሙሴ ይህንን ትእዛዝ ለአይሁድ የሰጠው ለምንድነው ብለህ ታስባለህ? ለ) ቀጣዩን ትውልድ በወንጌል ውስጥ ስለሚገኙት በረከቶችና ርግማኖች እንዴት ማስተማር እንዳለብን ይህ ምን ያስተምረናል?

አብዛኛዎቹ በረከቶች፥ በተለይም ደግሞ ርግማኖች የተሰጡት በትንቢት መልክ ነው። የእስራኤልን ሕዝብ ታሪክ በማጥናት ወደ ፊት እየገሩን ስንሄድ፥ ሙሴ ለእስራኤል ሕዝብ የነገራቸው በረከቶችና መርገሞች በታላ እንደ ተፈጸሙ እንመለከታለን። መታዘዝ ሲኖር፥ በረከትም ነበር። ዳሩ ግን እስራኤላውያን ብዙውን ጊዜ ባለ መታዘዝ ተመላልሰዋል። ስለዚህ የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ በአሪት ዘዳግም ውስጥ የተጠቀሱትን ርግማኖች ለቃል ኪዳኑ ባለመታዘዛቸው ምክንያት በእነርሱ ላይ መፈጸማቸውን የሚናገር ታሪክ ነው ለማለት እንችላለን። የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ የተመዘገበባቸውን መጻሕፍት ስታጠና በእስራኤል ላይ የተፈጸመውን ቅጣት በአሪት ዘዳግም አስቀድሞ ከተነገረው ጋር ማወዳደር በጣም እንደሚጠቅም አስታውስ።

22ኛ ጥያቄ፥ አንዳንዶቹ ርግማኖች በእስራኤል ሕዝብ ታሪክ እንዴት እንደተፈጸሙ መግለጫ ስጥ።

ኦሪት ዘዳግም የሚያበቃው በሙሴ ሞት ታሪክ ነው። እግዚአብሔር አስቀድሞ፥ ኢያሱን እንደ ተከታይ መሪ አድርጎ እንዲቀባው ለሙሴ ነግሮት ነበር። ከዚያም ሙሴ ወደ ናባ ተራራ ሄደ። እግዚአብሔር በዮርዳኖስ ወንዝ ዙሪያ ያለውን የተስፋይቱን ምድር አሳየው። ከዚያም ሙሴ ሞተ። ትውልዶችን ሁሉ ያየን እንደሆነ በእስራኤላውያን ዓይን እንደ ሙሴ ያለ ታላቅ መሪ አልነበረም። ሙሴ በዚህ ስፍራ እንደ «እግዚአብሔር አገልጋይ» እንደ ነቢይና «እንደ» ተአምራት አድራጊ ሆኖ ቀርቧል። እግዚአብሔር ሕግን የሰጠው በእርሱ በኩል ስለሆነ፥ አይሁድ ሙሴን ሕግ ሰጭ አድርገው ይመለከቱታል።

23ኛ ጥያቄ፥ ከሙሴ ሕይወት ስለ ቤተ ክርስቲያን የውስጥ አመራር ምን ለመማር እንችላለን?

በኦሪት ዘዳግም ውስጥ የሚገኙ ዋና ዋና ትምህርቶችን ተመልከተናል፤ ለምሳሌ፡-

1. ሰው ከእግዚአብሔርና ከሌሎች ጋር ላለው ጎብረት መሠረቱ «ፍቅር» በሚለው ቃል ውስጥ ይገኛል። ፍቅር የሚለው ቃል በኦሪት ዘዳግም ውስጥ 22 ጊዜ ተጠቅሷል። አንድ ሰው እግዚአብሔርን በፍጹም ኃይሉ ከወደደና ባልንጀራውን ከወደደ የቃል ኪዳን ሕግ የሚጠይቀውን ነገር ሁሉ ተሟላ ማለት ነው። በኦሪት ዘዳግም የእግዚአብሔር ሰዎች ከሁሉም ነገር በላይ በፍጹም ኃይላቸው እግዚአብሔርን እንዲወዱ ተጠርተዋል።

2. በኦሪት ዘዳግም ውስጥ የሚገኘው በጣም አስፈላጊ የሆነ ሁለተኛ ዋና ርዕስ «መታዘዝ» ነው። በመጽሐፉ ውስጥ 10 ጊዜ ተጠቅሷል። መታዘዝ የፍቅር ውጤት (ፍሬ) ነው። አንድን ሰው ካልታዘዝነው እንወደዋለን ማለት አንችልም። እንዲሁም ከልብ ሳንታዘዘው እግዚአብሔርን እንወደዋለን ማለት አንችልም።

ደግሞም እርስ በርስ የምንነዳዳበትን ነገር እያደረግን እንዋደዳለን ግለት አንችልም።

3. አሪት ዘዳግም፥ የ«ሕግጋት» መጽሐፍ ነው። ብዙ ጊዜ ሕግን የጸጋ ተቃራኒ አድርገን እንመለከታለን። አይሁድ ግን የብሉይ ኪዳን ሕግጋትን የሚያዩት የእግዚአብሔር የጸጋ ምልክት እንደሆነ አድርገው ነው፤ ምክንያቱም እነርሱ የሚኖሩት እግዚአብሔርን እንዴት እንደሚያመልኩትና እርሱን ደስ የሚያሰኙበትንም መንገድ በማያውቁ አሕዛብ መካከል ነበር፤ ስለዚህ እግዚአብሔር በጸጋው እንዴት እንደሚያመልኩና እንዴት መኖር እንዳለባቸው ለመግለጽ ለአይሁድ ሕግጋትን ሰጣቸው። ለአይሁድ ሕግ እጅግ ደስ የሚያሰኝ ነገር ነው። ከብርና ከወርቅ የሚሻል ከግርም ይልቅ የሚጣፍጥ ነው፤ [መዝ. (119)፡10፤ (119)፡72]። እግዚአብሔር ለእስራኤል የነበረውን ፍቅር ራሱን በመግለጥና ሕግን በመስጠት አሳየ። ሕጉ በእነርሱ ዘንድ እንደ ሸክም የታየበት ጊዜ ጨርሶ አልነበረም።

እግዚአብሔር ሕግን በመስጠት ረገድ የነበረው ዓላማ ሰዎች እንዲሁም ዝም ብለው ሥርዓቶችን እንዲታዘዙ ብቻ አልነበረም። ይልቁንም፥ ሰዎች ለእርሱ ያላቸውን ፍቅር የሚያረጋገጥባቸው መንገዶች ነበሩ። ሰው በእግዚአብሔር ፊት በእውነተኛ የቅድስና ሕይወት እንዲኖር የሚመሩ ነበሩ። እግዚአብሔርን ደስ በማሰኘት እርስ በርስ በፍቅርና በሰላም እንዲኖሩ የሚያሳዩ ምሳሌዎች ነበሩ።

በአዲስ ኪዳን ጳውሎስ ሕግን አልተቃወመም፤ የተቃወመው አይሁድ ደኅንነታቸውን በሕግ ለማግኘት የነበራቸውን የተሳሳተ እምነት ነበር። ጳውሎስ እንዳለው «ሕጉ ቅዱስ ነው ትእዛዙም ቅድስትና ጻድቅት በጎም ናት» (ሮሜ 7፡12)። የብሉይ ኪዳን ሕግጋት ስሕተት አልነበሩም፤ በተሳሳተ መንገድ ደኅንነት ለማግኘት የሕግጋት አጠቃቀማቸው ግን ስሕተት ነበር።

ብዙ ክርስቲያኖች ዛሬ አይሁድ የሠሩትን ስሕተት ይደግማሉ። የዳኑት ሕግን በመጠበቅ ይመስላቸዋል፤ ደግሞም እግዚአብሔርን ደስ የሚያሰኙት በቂ ሕግጋትን በመጠበቅ እንደሆነ ይገምታሉ። ይህ

አስተሳሰብ ስሕተት ነው። ይህ በክርስቶስ ወዳለ ነፃነት ሳይሆን፥ ወደ ባርነት የሚመራ ሐሰተኛ ወንጌል ነው። ለሕግ በመታዘዛችን ለእግዚአብሔር ፍቅር እንዳለን እንገልጻለን።

24ኛ ጥያቄ፥ ሀ) አንዳንድ ክርስቲያኖች የዳኑት አንዳንድ ድርጊቶችን በመፈጸም እንደሆነ ይመስላቸዋል። እስቲ ምሳሌዎችን ስጥ። ለ) ሕግጋትን ወደሚጎዳ ነገር እንዴት ልንለውጣቸው እንችላለን?

4. ሙሴ በኦሪት ዘዳግም ያተኮረበት ሌላ ነገር፡- አምልኮ በአንድ በተቀደሰ ቦታ በውስጠኛ ክፍል ብቻ መደረግ እንዳለበት ነው። እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ብዙ አማልክት እንደሌሉና በአንድ በተወሰነ ስፍራ ግለትም በመገናኛው ድንኳ የራሱን ሕልውና የገለጠ አንድ አምላክ ብቻ መኖሩን ገልጦላቸዋል፤ ስለዚህ ያንን እውነተኛ አምላክ በአንድ ስፍራ ብቻ ሊያመልኩ ይገባ ነበር። እግዚአብሔር በብሉይ ኪዳን የነበሩ አይሁዶች የአሕዛብን ልምምድ በመከተል በርካታ የተለያዩ አማልክትን በተለያየ ቦታ ለማምለክ ሊፈተኑ እንደሚችሉ ያውቅ ነበር። የሚያሳዝነው ግን አይሁድ ይህንን የማስጠንቀቂያ ትእዛዝ ሳይከተሉ ስለቀሩ የጣዖት አምልኮ ለአይሁድ የሁልጊዜ ችግር ሆኖ ቀርቷል።

25ኛ ጥያቄ፥ ዮሐ. 4፡21-24 አንብብ። ጌታ ኢየሱስ ለእውነተኛ አምልኮ መሠረቱ ምንድን ነው አለ? በአንድ በተወሰነ ስፍራ ከማምለክ ጋር ያለውስ ግንኙነት ምንድን ነው?

5. ሰው ሊታዘዝ ወይም ላይታዘዝ እግዚአብሔር ነፃ ምርጫ ሰጥቶታል። እግዚአብሔር ማንንም አስገድዶ እንዲታዘዝ ወይም እንዳይታዘዝ አያደርግም። ሰው በእግዚአብሔር አምሳል የተፈጠረ ስለሆነ፥ የመምረጥ ነፃነት አለው፤ ነገር ግን ምርጫው የሚያስከትለውን ውጤት መከላከል አይችልም። የምርጫውን ውጤት የሚወስነው እግዚአብሔር ራሱ ነው፤ ስለዚህ እግዚአብሔርን ለመታዘዝ ብንመርጥ ሕይወት ሊሰጠን ቃል

ገብቶልናል፤ ተገቢውንም ሽልማት ይሰጠናል። አለመታዘዝን ከመረጥን ደግሞ እግዚአብሔር ይቀጣናል። ሰዎች ወይም መንግሥታት እግዚአብሔርን ላለመታዘዝ ሲመርጡ በራሳቸው ላይ የእግዚአብሔርን ፍርድ ያመጣሉ። ይህ ከመጽሐፍ ቅዱስ መሠረታዊ መመሪያዎች አንዱ ነው።

6. እግዚአብሔር የታሪክ አምላክ ነው። ይህ እውነተኛ ታሪክ በትምህርት ቤት እንደተማርነው ዓይነት አይደለም፤ የድርጊቶች ቅደም ተከተል ብቻ አይደለም። አሪት ዘዳግም የሚያስተምረን እግዚአብሔር ታሪክን የሚቆጣጠርና የሚወስን መሆኑን ነው። ታሪክ፥ እግዚአብሔር ዓላማውን በዓለም ላይ ለመፈጸም እንዴት እየሠራ እንዳለ የሚናገር ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር ታሪክን እንዴት እንደተቆጣጠረና ተጽዕኖ እንዳደረገበት እንመለከታለን። እግዚአብሔር በዙሪያችን ያለውን ነገር እንዴት እንደሚቆጣጠር ባይገልጽልንም እንኳ ድርጊቶችን በሙሉ እስካሁን ድረስ እየተቆጣጠረ እንደሆነ እርግጠኞች ለመሆን እንችላለን፤ ዓላማውንም ተግባራዊ በማድረግ እየፈጸመ ነው።

26ኛ ጥያቄ፥ እነዚህን እውነቶች ልናውቃቸውና ልናስታውሳቸው የሚያስፈልገን ለምንድን ነው?

አሪት ዘዳግም ከአዲስ ኪዳንና ከኢየሱስ ክርስቶስ ጋር ያለው ዝምድና

1. ፔንታቱክ ብለን ከምንጠራቸው ከመጀመሪያዎቹ አምስቱ የሙሴ መጻሕፍት አዲስ ኪዳን ብዙ ጊዜ የሚጠቅሰው ከአሪት ዘዳግም ነው። ጌታ ኢየሱስ በምድረ በዳ በተፈተነ ጊዜ፥ የሰይጣንን ፈተና ለማሸነፍ ከአሪት ዘዳግም ውስጥ ጠቅሷል፤ (ማቴ. 4፡4፥7፥10 ተመልከት)። ይህን መጽሐፍ ብዙ ባንጠቀምበትም፥ በአይሁድና በቀደምት ክርስቲያኖች አምልኮ ውስጥ ትልቅ ስፍራ የነበረውና ጠቃሚ ሚና የተጫወተ መጽሐፍ ነው።

2. በአሪት ዘዳግም ውስጥ ስለ ክርስቶስ የተነገረ ድብቅ ትንቢት ነበር፤ (ዘዳግ. 18፡15-18 ተመልከት)። ይህ ጥቅስ የሚናገረው፥

እግዚአብሔር በእስራኤል ሕዝብ ታሪክ በተለያዩ ዘመናት ውስጥ የተለያዩ ነቢያትን እንደሚያስነሣ ቢሆንም፥ እግዚአብሔር የእርሱን መልእክት ለእስራኤል ሕዝብ የሚናገር አንድ ልዩ ነቢይ እንደሚያስነሣ የተነገረም ትንቢት ነው። በአዲስ ኪዳን የነበሩ አይሁድ ይህንን ነቢይ ሲጠብቁ ነበር (ዮሐ. 1:21፥ 25፥ 45፤ የሐዋ. 7:37 ተመልከት)። ነገር ግን መሢሑና ነቢዩ አንድ ሰው እንደሚሆን አልተገነዘቡም ነበር። ኢየሱስ ክርስቶስ ስለ መሢሑም ስለ ነቢዩም የተነገረውን ትንቢት ፈጸመው።

የፔንታቱክ ክለሣ

27ኛ ጥያቄ፥ ሀ) አምስቱን የፔንታቱክ መጻሕፍት ዘርዝር። ለ) በየመጻሕፍቱ ውስጥ የሚገኙትን ዋና ዋና ገጸ ባሕርያት ዘርዝር። ሐ) በእያንዳንዱ መጽሐፍ ውስጥ የሚገኘውን ዋና ዓላማ ወይም ትምህርት ዘርዝር። መ) በእያንዳንዱ መጽሐፍ ውስጥ የሚገኘውን የእስራኤልን ሕዝብ ታሪክ በአጭሩ ጻፉ።

የመጀመሪያዎቹ አምስቱ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ፔንታቱክ በመባል በአንድ መጽሐፍ ስም ይጠራሉ። ፔንታቱክ አምስት ንዑሳን-ክፍሎች ያሉት አንድ ትልቅ መጽሐፍ ነው። የመጀመሪያው መጽሐፍ ኦሪት ዘፍጥረት የሚባለው ሲሆን፥ የሚያተኩረው በነገሮች ጅማሬ ላይ ነው። በመጀመሪያ በዓለም አጀማመር ላይ ያተኩራል። ዋናው ትኩረቱ ግን በእስራኤል ሕዝብ አጀማመር ላይ ነው፤ ስለዚህ የእስራኤል ሕዝብ አባቶች የሆኑትን የአብርሃምና የይስሐቅንና የያዕቆብን ታሪክ ይነግረናል። ቀጥሎም የእስራኤል ሕዝብ እንዴት ወደ ግብፅ ምድር እንደመጡ ለመናገር የዮሴፍን ታሪክ ይጠቀማል።

ኦሪት ዘጸአት፡- እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ከነበሩበት የግብፅ ባርነት እንዴት በተአምር ነፃ እንዳወጣቸው የሚናገር ታሪክ ነው። የኦሪት ዘጸአት ዋና ትኩረት ግን እግዚአብሔር ከእስራኤል ሕዝብ ጋር ቃል ኪዳን ወደገባበት ወደ ሲና ተራራ እንዴት እንደመራቸው ነው። ኦሪት ዘጸአት በእግዚአብሔርና በእስራኤል ሕዝብ መካከል ስለተገባው ቃል ኪዳን ይነግረናል። በተጨማሪ እግዚአብሔር ያድርበት ዘንድና

እነርሱም በዚያ ያመልኩት ዘንድ እስራኤላውያን የመገናኛውን ድንኳን እንዲሠሩ በሰጠው ትእዛዝ ላይ የተደረገ ትኩረት እንመለከታለን።

ኦሪት ዘሌዋውያን፡- እግዚአብሔር በእርሱ ፊት የተቀደሱ ሕዝብ ሆነው ይኖሩ ዘንድ ለእስራኤል የሰጣቸው ሕግጋት የተመዘገበበት መጽሐፍ ነው። ይህ መጽሐፍ የተጻፈው እስራኤላውያን በሲና ተራራ ሰፍረው እያሉ ነው። ትኩረቱም እስራኤላውያን በዙሪያቸው ካሉ አሕዛብ ተለይተው እርሱን በሚያስከብር መንገድ እንዴት መኖር እንደሚገባቸው በማሳየት ላይ ነው።

ኦሪት ዘኍልቁ፡- እግዚአብሔር የእስራኤልን ሕዝብ እስከተስፋይቱ ምድር ጫፍ ድረስ እንዴት እንደመራቸውና እነርሱ ግን ባለማመናቸው ወደ ምድሪቱ ለመግባት እንዴት እንዳልቻሉ የሚናገር መጽሐፍ ነው። በዚህም ሳቢያ ያ ትውልድ በሙሉ እስኪያልቅ ድረስ ለ 40 ዓመታት በምድረ በዳ ተንከራትተዋል። የመጽሐፉ ታሪክ በእግዚአብሔር ላይ የተደረገ ዓመፅ ታሪክ ነው፤ ነገር ግን የእስራኤል ሕዝብ በዮርዳኖስ ምሥራቃዊ አካባቢ ያለውን ስፍራ በጦርነት አሸንፈው እንደያዙም ይናገራል። እስራኤላውያን ከከነዓን ምድር ፊት ለፊት ሰፍረው ወደ ምድሪቱ ለመግባት እስከተዘጋጁ ድረስ ያለውን ታሪክ ይነግረናል። ከዚያም እግዚአብሔር ከ400 ዓመታት በፊት ለአብርሃም የገባለት ቃል ኪዳን ይፈጸም ዘንድ ወረራውና ድሉ ይከተላል።

ኦሪት ዘዳግም፡- የእስራኤል ሕዝብ ወደ ተስፋይቱ ምድር ከመግባታቸው በፊት ሙሴ የተናገራቸው የመጨረሻ ቃላት ተመዝግበው የሚገኙበት መጽሐፍ ነው። ሙሴ ለአዲሱ የእስራኤል ትውልድ እግዚአብሔር በሲና ተራራ የሰጣቸውን ቃል ኪዳን ለማስታወስ ሦስት ዋና ዋና መልእክቶችን ይሰጣል። የእስራኤል ሕዝብም ለእግዚአብሔር የገቡትን ቃል ኪዳን አደሱ። ሙሴ በተጨማሪ ለቃል ኪዳኑ አለመታዘዝ የሚያስከትለውን ውጤት በመናገር አስጠነቀቃቸው።

የኦሪት ዘዳግም መጨረሻ በእስራኤል ሕዝብ ታሪክ ውስጥ የሚቀጥለው ደረጃ ወደሆነው ማለትም የከነዓንን ምድር ወደ መውረር

ታሪክ ያመጣናል። ይህ ታሪክ የሚገኘው በመጽሐፈ ኢያሱ ውስጥ ሲሆን የሚቀጥለው ሳምንት ጥናታችን ይሆናል።

28ኛ ጥያቄ፡- ሀ) በፔንታቱክ ውስጥ በእምነት ምሳሌነታቸው የተጠቀሱትን ዋና ዋና ሰዎች ዘርዝር። ለ) በየትኛው መጽሐፍ እንደሚገኙና ቅደም ተከተላቸውንም ተናገር። ሐ) ከእያንዳንዳቸው ሕይወት የምናገኛቸውን መንፈሳዊ ትምህርቶች ጥቀስ።

መ) ከእነዚህ ሰዎች መካከል አንዱን ምረጥና የዚያን ሰው ሕይወት የሚገልጥና ምሳሌነቱን እንዴት ልትከተለው እንደፈለግህ የሚያሳይ አንድ ገጽ ጻፍ።

የዚህን ሳምንት ትምህርት ከልስና ለሳምንታዊው ስብሰባ ዝግጅት ይረዳህ ዘንድ የመወያያ ጥያቄዎችን ተመልከት።

ሳምንታዊው የስብሰባ ጊዜ

1. ሳምንታዊው የአምልኮ ጊዜ

2. ጸሎት

3. የትምህርቱ ክለሳ

4. ውይይት

    1. ሀ) የኦሪት ዘዳግም ዋና ዓላማ ምንድን ነው? ለ) ክርስቲያኖች እያንዳንዱ አዲስ ትውልድ ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ዝምድና ተረድቶ የግሉ ማድረጉን በዋናነት ማረጋገጥ ያለባቸው ለምንድን ነው? ሐ) የቤተ ክርስቲያንህ ወጣቶች ወንጌልን በትክክል መረዳታቸውንና ወንጌል በሚጠይቀው መመዘኛ መሠረት መኖራቸውን ለማረጋገጥ ቤተ ክርስቲያንህ እያደረገች ያለችው ነገር ምንድን ነው?

    2. ሀ) በዘዳግ. 10:12-13 ያለውን የቃል ጥናት በቃልህ ያዘው። ለ) እነዚህ ቁጥሮች እግዚአብሔር ከእስራኤል የሚፈልገውን ዋና ጉዳይ እንዴት ይገልጻሉ? ሐ) እግዚአብሔር ከእኛ ስለሚፈልጋቸው ነገሮች እነዚህ ቁጥሮች የሚሰጡን ነገር ምንድን ነው? መ) እነዚህን ትእዛዛት

መከተላችንን በተግባር ልንገልጽባቸው የምንችልባቸውን መንገዶች ዘርዝር።

3. ሀ) አሥርቱ ትእዛዛት በጣም አስፈላጊ የሆኑት ለምንድን ነው? ለ) እነዚህ ትእዛዛት እግዚአብሔር ከእስራኤል የሚፈልገውን ነገር እንዴት በግልጽ ያሳያሉ? ሐ) ከእግዚአብሔር ከእራሱና ከሌሎች ጋር በሚኖረን ኅብረት ከእኛ ስለሚጠብቀው ነገር እነዚህ ትእዛዛት ምን ያስተምሩናል? መ) ክርስቲያን ሊያደርጋቸው ከሚችላቸው ነገሮች ሁሉ አምልኮ እጅግ አስፈላጊ የሆነው ለምንድን ነው? ሠ) አንተ በግልህና ቤተ ክርስቲያንህ ደግሞ በምእመናን ኅብረት አምልኮን ማሳደግ የምትችሉባቸውን መንገዶች ዘርዝር።

4. ሀ) በኦሪት ዘዳግም ውስጥ የሚገኙ ሦስት ዋና ዋና ቃላት ዘርዝር። ለ) እነዚህ ሦስት ቃላት እስራኤል ከእግዚአብሔር ጋር ሊኖራት ስለሚገባው ግንኙነት የሚገልጹት እንዴት ነው? ሐ) እነዚህ ሦስት ቃላት እኛ ክርስቲያኖች ከእግዚአብሔር ጋር ሊኖረን ስለሚገባን ኅብረት እንዴት ይገልጣሉ? መ) ከእነዚህ ሦስት ቃላት መካከል በቤተ ክርስቲያን ትኩረት የሚሰጥባቸውና የማይሰጥባቸው የትኞቹ ናቸው? ለምን?

5. ሀ) እግዚአብሔር በሰው ሕይወት ሁለንተናዊ ገጽታ ላይ ትኩረት እንዳለው ኦሪት ዘዳግም እንዴት ያስተምረናል? ለ) አንዳንድ ክርስቲያኖች እግዚአብሔር የሚገደው ስለሚያደርጉት መንፈሳዊ ነገር እንጂ በዕለት ተዕለት ሕይወታቸው ስለሚፈጸመው ማለት እንደ ሥራቸው፥ ቤተሰባዊ ግንኙነታቸው ወዘተ. ስላሉ ነገሮች እንዳልሆነ የሚያስቡት ለምንድ ነው? ሐ) እኛም ከምንፈጽማቸው የተለመዱ ተግባራት ዕለት ዕለት ክርስቶስን ሊያስከብሩ ወይም ሊያስነቅፉ የሚችሉትን በምሳሌነት ጥቀስ። መ) አንድን ነገር በምናደርግበት ጊዜ ከድርጊቱ ይልቅ ድርጊቱን ያደረግንበት ውስጣዊ ግፊት የበለጠ አስፈላጊ የሆነው ለምንድን ነው?

6. ሀ) የብሉይ ኪዳን ሕግጋት ስለ በረከት ተስፋ ይሰጡ የነበሩት እንዴት ነው? ለ) ስለ ፍርድ ተስፋ የሰጡትስ እንዴት ነበር? ሐ) አንድ ሰው የተባረከ ወይም የተረገመ መሆኑን የሚወስነው

ምን ነበር? መ) ይህ ከወንጌል ጋር የሚመሳሰለው እንዴት ነው? ሠ) በምንመለከርበት ጊዜ ባመዛኙ ወንጌል የሚናገረውን ርግማን ወይም ፍርድ የምንደብቀው ለምንድን ነው? ረ) ላልዳኑ ሰዎች ስለሰጣችሁት ምስክርነት ውጤት እርስ በርስ ተነጋገሩ። የወንጌልን በረከትም ሆነ ርግማን በምስክርነትህ ውስጥ እንዴት እንዳካተትክ ግለጽ።

5. ጸሎት

ትምህርት 11

1ኛ ቀን፡- የታሪካዊ መጻሕፍት መግቢያ

በዚህ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት መከፈቻ ጥናታችን እስካሁን ድረስ የመጀመሪያውን ክፍል ፔንታቱክን ተመልከተናል። ፔንታቱክ፡- ዘፍጥረት፥ ዘጸአት፥ ዘሌዋውያን ዘኍልቁና ዘዳግም የሚባሉ አምስት መጻሕፍትን ይዞአል። ከታሪካቸው አንፃር፥ እነዚህ መጻሕፍት የሚናገሩት ከፍጥረት መጀመሪያ ጀምሮ እስራኤላውያን ወደ ተስፋይቱ ምድር ለመግባት እስከተዘጋጁበት ጊዜ ድረስ ያለውን ሁኔታ ነው። የፍጥረት መጀመሪያ መቼ እንደነበር ምንም የምናውቀው ነገር ባይኖርም፥ የፔንታቱክ ታሪክ ግን በ1400 ዓ.ዓ. ገደማ ያበቃል።

አይሁድ እነዚህን የብሉይ ኪዳን የመጀመሪያ አምስት መጻሕፍት ልዩና በታሪካቸው ውስጥ ለተሰጡት የእግዚአብሔር መገለጦች ሁሉ መሠረታዊ እንደሆኑ ያምናሉ። ስለዚህ ከሌሎቹ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ሁሉ አብልጠው፥ እነዚህን አምስት መጻሕፍት ያከብራሉ።

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ሁለተኛ ዋና ክፍል «ታሪካዊ መጻሕፍት» በመባል የሚታወቁ ሲሆን፥ እነዚህም ከመጽሐፈ ኢያሱ ጀምሮ እስከ መጽሐፈ አስቴር ያሉት 12 መጻሕፍት ናቸው።

1ኛ ጥያቄ፡- አሥራ ሁለቱን የታሪክ መጻሕፍት በዝርዝር አቅርብ።

እነዚህ የታሪክ መጻሕፍት ከሙሴ ሞት ጀምሮ እስከ አስቴር ድረስ ያለውን የእስራኤል ታሪክ የሚናገሩ ናቸው። ስለዚህ ከ1400 ዓ.ዓ. - 430 ዓ.ዓ. ያለውን የ1000 ዓመታት ጊዜ ያካትታሉ። እነዚህ 12 መጻሕፍት የቀሩትን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ታሪክ በሙሉ የሚያካትቱ ናቸው። የቀሩት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ግለትም የግጥምና የቅኔ እንዲሁም የትንቢት መጻሕፍት በእነዚህ 12 መጻሕፍት የታሪክ ዘመን ውስጥ የሚጠቃለሉ ናቸው። የተጻፉትም በእነዚህ ታሪካዊ ወቅቶች ነው፤

2ኛ ጥያቄ፡- በትምህርት 2፥ 3ኛ ቀን የሚገኘውን ሠንጠረዥ ተመልከት።

አይሁድ የታሪክ መጻሕፍትን በሁለት የተለያዩ ዓበይት ክፍሎች ይከፍሉአቸዋል። ከመጽሐፈ ኢያሱ እስከ 2ኛ ነገሥት ያሉ መጻሕፍትን «የቀድሞ ነቢያት» መጻሕፍት ብለው ይጠሯቸው ነበር። ይህም የሚያመለክተው አይሁድ እነዚህን መጻሕፍት የሚያዩአቸው እንደ ታሪክ መጻሕፍት ብቻ ሳይሆን፥ የቀድሞዎቹ ነቢያት የሠሩበት ጊዜም እንደሆነ ጭምር ነው። ከመጽሐፈ ሩት ጀምሮ እስከ መጽሐፈ አስቴር ድረስ ያሉትን መጻሕፍት ደግሞ «ጽሑፎች» ብለው የሚጠሩአቸው የአንድ ትልቅ ክፍል አካል አድርገው በመቁጠር ነው።

እነዚህ አሥራ ሁለት የታሪክ መጻሕፍት በሊቃውንት መካከል ከፍተኛ የሆኑ አወዛጋቢና አከራካሪ ነገሮችን ፈጥረዋል። አንዳንድ ምሁራን እነዚህ መጻሕፍት በእስራኤል ታሪክ ውስጥ እጅግ ዘግይተው የተጻፉ ናቸው ብለው ያስባሉ። ከመጽሐፈ ኢያሱ እስከ 2ኛ ነገሥት ያሉት መጻሕፍት የተጻፉት እንዲያውም ከኦሪት ዘዳግም ጋር በአንድነት ስለሆነ፥ «የዘዳግም ታሪክ» በመባል ይታወቃሉ ይላሉ። ከመጽሐፈ ኢያሱ እስከ 2ኛ ነገሥት ያሉት መጻሕፍት ዋና ዓላማ በኦሪት ዘዳግም እስራኤላውያን ባለማመናቸው ምክንያት ፍርድ እንደሚጠብቃቸው የተነገረው ትንቢት በአይሁድ ሕዝብ ታሪክ ውስጥ ፍጻሜ ማግኘቱን ለማሳየት ነው ብለው ያምናሉ።

የታሪክ መጻሕፍት በሙሉ የተጻፉት በአንድ ጸሐፊ መሆኑን መገመት በጣም አጠራጣሪ ቢሆንም፥ በጥልቀት ስንመለከታቸው ግን የታሪክ መጻሕፍቱ የእስራኤልን ታሪክ የተመለከቱት እግዚአብሔር ለዚህ ሕዝብ በሲና ተራራ ከሰጠው ቃል ኪዳን አንጻር ለመሆኑ ግልጥ ይሆናል። የታሪክ መጻሕፍትን የጻፉት የተለያዩ ጸሐፊዎች፥ የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ እግዚአብሔር በኦሪት ዘዳግም የሰጠውን ተስፋና ቃል ኪዳን እንዴት እንደፈጸመ የሚናገር ታሪክ መሆኑን ተገንዝበው ነበር። የእግዚአብሔር ሕዝብ ለቃል ኪዳኑ በሚታዘዙበት ጊዜ እግዚአብሔር ያከብራቸውና ይባርካቸው እንደ ነበር ያሳያሉ፤ ነገር ግን እስራኤላውያን በታሪካቸው ሁሉ ያጋጠሟቸው ችግሮች ቃል

ኪዳኑን ለመታዘዝ ፈቃደኞች ያለመሆናቸው ውጤቶች እንደነበሩም ያመለክታሉ። የታሪክ መጻሕፍት ጸሐፊዎች ሊያሳዩን የፈለጉት ነገር እስራኤላውያን በርካታ ችግሮች እንደገጠሟቸውና በመጨረሻም የጠፉትና ወደ ምርኮ የተወሰዱት ለምን እንደሆነ ነው። ይህ የሆነው እግዚአብሔር ሕዝቡን መጠበቅ አቅቶት ሳይሆን፥ የኃጢአት ውጤት መሆኑን ለመግለጽ በመፈለጋቸው ነበር።

3ኛ ጥያቄ፡- ሀ) ብዙ ጊዜ፥ የበረከት እጦት በኃጢአት ላይ የተሰጠ ፍርድ ውጤት መሆኑን መረዳት አስፈላጊ የሚሆነው ለምንድን ነው? ለ) አማኞች በእግዚአብሔር ፊት የተቀደሰ ሕይወት ለመኖር እንዲጠነቀቁ ለማድረግ ይህ እንዴት ይረዳል?

የታሪካዊ መጻሕፍት ጸሐፊዎች

በታሪክ መጻሕፍት ሁሉ የሚታዩ የጋራ የሆኑ ዋና ሓሳቦች ቢኖሩም እንኳ መጻሕፍቱ በተለያዩ ሰዎች ተጽፈው በኋላ የተቀናበሩ ሳይሆኑ አይቀሩም። መጽሐፈ ኢያሱ፥ መሳፍንትና ሩት የተጻፉት የእስራኤል መንግሥት በተባበረ ጊዜ ሳይሆን አይቀርም። 1ኛ ና 2ኛ ሳሙኤል የተጻፉት ደግሞ በሰሎሞን ዘመነ መንግሥት፥ ወይም የእስራኤል መንግሥት ለሁለት ከተከፈለ በኋላ ሳይሆን አይቀርም። ከ1ኛ ነገሥት እስከ መጽሐፈ ዕዝራ ድረስ ያሉ መጻሕፍት ደግሞ አይሁድ ከምርኮ ከተመለሱ በኋላ የተጻፉ ናቸው። እነዚህ መጻሕፍት በተጻፉ ጊዜ ጸሐፊዎቹ ያኔ በነበሩት ሌሎች ታሪካዊ መጻሕፍት ተጠቅመው እንደጻፉ ይታመናል። እነዚያ መጻሕፍት ግን የእግዚአብሔር ቃል ስላልሆኑ፥ አንዳቸውም እስካሁን ድረስ አልቆዩም።

የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ ዐበይት ክፍሎች

የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ በሚከተሉት ዋና ዋና ጊዜያት ሊከፈል ይችላል፡-

1. የእስራኤል ሕዝብ መመሥረት (ዘፍጥረት 12 - ዘዳግም መጨረሻ)፡- ይህ የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ የሚናገረው፥ ጅማሬያቸው እንዴት እንደሆነና የተስፋይቱን ምድር ወርረው ለመውረስ እስከተዘጋጁበት ጊዜ ድረስ ታላቅ ሕዝብ ወደ መሆን እንዳደጉ ነው። ዘመኑም ከ2100 ዓ.ዓ. እስከ 1400 ዓ.ዓ.

ያለውን ጊዜ የሚያካትት ሲሆን፥ የእነዚህን ዓመታት ታሪክ በዚህ መጽሐፍ የመጀመሪያ ስድስት ምዕራፎች ውስጥ አጥንተነዋል።

2. የተስፋይቱን ምድር መውረርና መውረስ (ኢያሱ)፡- የዚህ ዘመን ታሪክ የሚያሳየን የእስራኤል ሕዝብ የተስፋይቱን ምድር እንዴት እንደወረሩና ድል በማድረግ እንደወረሱ ነው፤ ዘመኑም ከ1400-1375 ዓ.ዓ. ነው።

3. ዘመነ መሳፍንት (ከመጽሐፈ መሳፍንት - 1ኛ ሳሙኤል 8)፡- ይህ ዘመን ለእግዚአብሔር ባለመታዘዛቸው በተደጋጋሚ በተለያዩ ጠላቶች ስለ መሸነፋቸው በሚተርክ ዘገባ የተሞላ ከመሆኑ በስተቀር፥ ስለ ዘመኑ እምብዛም የምናውቀው ነገር የለም። መሳፍንት፥ እግዚአብሔር ለእስራኤል ሕዝብ ከጠላቶቻቸው ያርፉ ዘንድ የሚያስነሣቸው ጊዜያዊ መሪዎች ነበሩ። ዘመነ መሳፍንት ከ1375 - 1050 ዓ.ዓ. ግለትም ሳኦል ንጉሥ እስከሆነበት ድረስ ያለው ጊዜ ነው።

4. የተባበረው የእስራኤል መንግሥት ዘመን (1ኛ ሳሙኤል 9 - 1ኛ ነገሥት 11፤ 1ኛ ዜና - 2ኛ ዜና 9)፡- ይህ ዘመን የእስራኤል ሕዝብ እንደ ታላቅ ሕዝብ የነበሩበት ዘመን ነው። ይህ ዘመን የመጀመሪያዎቹ ሦስት የእስራኤል ነገሥታት- ሳኦል፥ ዳዊትና፥ ሰሎሞን እያንዳንዳቸው 40 ዓመታት እስራኤልን የገዙበት ዘመን ነበር። በዚህ ክፍለ ዘመን ዋናው ትኩረት የነበረው በዳዊት ላይ ነው። በሙሉ ልቡ እግዚአብሔርን በመውደድና በእስራኤል ጠላቶች ላይ ድል በማድረግ ብዙ ነገሥታትን ለማንበርከክ እግዚአብሔር የተጠቀመበት ሰው፥ እንደ ዳዊት ያለ ታላቅ ንጉሥ እስራኤላውያን አይተው አያውቁም። ይህ የተባበረው የእስራኤል መንግሥት ዘመን ከ1050 - 930 ግለትም ዓ.ዓ. ሰሎሞን ሞት በኋላ ሕዝቡ እስከተከፈለበት ድረስ የሚዘልቅ ነበር።

5. የተከፋፈለው መንግሥት ዘመን (1ኛ ነገሥት 12-2ኛ ነገሥት 25፤ 2ኛ ዜና 10-36)፡- ከሰሎሞን ሞት በኋላ የእስራኤል ሕዝብ በሁለት መንግሥታት ተከፈለ። የሰሜኑ መንግሥት እስራኤል ተብሎ የተጠራ ሲሆን፥ የቆየውም ከ930 - 722 ዓ.ዓ ግለትም

መንግሥቱ በአሦራውያን እጅ ወድቆ ሕዝቡ ወደ ምርኮ እስከተወሰዱበት ድረስ ነበር። የደቡቡ መንግሥት ደግሞ ይሁዳ ተብሎ የተጠራ ሲሆን፥ ከ930 - 586 ዓ.ዓ. ግለትም መንግሥቱ ፈርሶ በባቢሎናውያን ወደ ምርኮ እስከተወሰደበት ድረስ ቆይቷል።

6. የምርኮ ዘመን (ሕዝቅኤልና ዳንኤል)፡- መጽሐፍ ቅዱስ ስለ 70ው ዓመት የምርኮ ዘመን የሚናገረው በጣም ጥቂት ነገር ነው፤ (586-536 ዓ.ዓ.)። እንደ እውነቱ ከሆነ፥ የይሁዳ ሕዝብ በምርኮ የቆየው ለ50 ዓመታት ብቻ ነው። ሰባው ዓመት የሚያመለክተው የመጀመሪያዎቹ የይሁዳ ሕዝብ ወደ ምርኮ ከሄዱበት ከ606 - 539 ዓ.ዓ. ግለት አይሁድ ወደ ከነዓን እስከተመለሱበት ድረስ ያለውን ጊዜ፤ ወይም ቤተ መቅደሱ ከፈረሰበት ከ 586 ዓ.ዓ ጀምሮ እንደገና እስከታደሰበት እስከ 516 ዓ.ዓ ድረስ ነው።

7. የይሁዳ መንግሥት ሕዝብ ከምርኮ መመለስ (ዕዝራና አስቴር)፡- በ536 ዓ.ዓ. የፋርስ መንግሥት የእስራኤልን ሕዝብ ወደ አገራቸው እንዲመለሱ ፈቀደ። የይሁዳ ሕዝብ በዘሩባቤል፥ በዕዝራና በነህምያ መሪነት እንደገና የራሳቸውን አስተዳደር መሠረቱ እንጂ የነበራቸውን ሉዓላዊነት ግን መልሰው አላገኙትም። በፋርስ ታላቅ መንግሥት ውስጥ እንደ አንድ ጠቅላይ ግዛት ነበሩ። ይህ ዘመን ከ536-400 ዓ.ዓ. ድረስ ቆይቷል። ከ400 ዓ.ዓ. በኋላ ያለውን ታሪክ ከብሉይ ኪዳን ውስጥ አናገኘውም። የብሉይ ኪዳን ታሪክ በሙሉ የሚናገረው እስከዚህ ዘመን ድረስ ስላለው ሁኔታ ብቻ ነው። በአዲስ ኪዳን መጀመሪያ ላይ የምናገኘው መጥምቁ ዮሐንስ እስኪመጣ ድረስ የእግዚአብሔርን ቃል የተናገረ የመጨረሻው ነቢይ ሚልክያስ ነበር።

8. 400 የጸጥታ ዓመታት፡- ከ400 ዓ.ዓ. ጀምሮ ክርስቶስ እስከመጣበት እስከ 4 ዓ.ዓ. ድረስ ስለነበረው ዘመን የሚናገር የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ የለም። አንዳንዶቹ የአዋልድ መጻሕፍት በዚህ ጊዜ ስለተፈጸሙት አንዳንድ ጉዳዮች ይናገራሉ። እነዚህ

ዓመታት በመለኮታዊ መንገድ፥ በእግዚአብሔር መንፈስ በመመራት ቃሉን ያስተላለፈ አንድም ነቢይ ስለ ሌለ፥ 400 የጸጥታ ዓመታት በመባል ይታወቃሉ።

4ኛ ጥያቄ፥ እነዚህን የእስራኤል ታሪክ ስምንት ክፍሎች አጥና። ለፈተናህ አስፈላጊ ናቸው።

መጽሐፍ ቅዱሳዊ የታሪክ አመለካከት፡-

ታሪክን ስለምንረዳበት መንገድ የተለያዩ ባሕሎችና የተለያዩ አመለካከቶች አሉ። ታሪክን የምንረዳበት መንገድ ዛሬ በዘመናችንና በዙሪያችን የሚፈጸሙ ድርጊቶችን ለመረዳትና ለመተርጎም ወሳኝ ነው። ቀጥሎ ሰዎች ታሪክን የሚረዱባቸውን ሦስት ዋና ዋና መንገዶች እንመለከታለን፡-

1. ጣዖት አምላኪዎች ታሪክን የሚመለከቱበት መንገድ፡- በጥንት ዘመንም ሆነ ዛሬ በአብዛኛው የዓለም ክፍል (አፍሪካ፥ እስያ፥ ደቡብ አሜሪካ) ሰዎች ታሪክን የሚረዱት ሰው ሊቆጣጠረው የማይችል፥ የማያቋርጥ ክስተት ሂደት እንደሆነ አድርገው ነው። ይህ አመለካከት በዓለም ላይ ለሚፈጸሙ ድርጊቶች ምክንያቶቹ ልንታመንባቸው የማንችል ጣዖታት ናቸው የሚል ዝንባሌ አለው። አንድ ጊዜ በረከትን በሌላ ጊዜ ደግሞ ጥፋትን ያመጣሉ። ይህንን የሚያደርጉበት ግልጽ የሆነ መንገድ የለም። ይልቁንም እኛ ሰዎች እንደመሆናችን በእነርሱ ምሕረት ሥር እንገኛለን። ስለዚህ ለጉዳዩ ከመገዛትና እንደ ሙስሊሞች «አላህ ከፈቀደ» ከማለት በስተቀር ምንም ምርጫ የለንም። ልናደርግ የምንችለው ብቸኛው ነገር፥ አማልክትን ደስ የሚያሰኛቸውን መልካም ተግባራት ለመፈጸም መሞከር ነው። እኛ ለእነርሱ መልካም ከሆንን እነርሱም መልካም ሊሆኑልን ይችላሉ ብለው ተስፋ ያደርጋሉ። በዚህ አመለካከት ታሪክን መጻፍ፥ ሰዎች ስለ ስኬታማነታቸው እንዲመኩ ከማድረግ ሌላ የሚፈይደው ነገር በጣም ትንሽ ነው። ታሪክ በሥልጣን ላይ ላሉ ሰዎች መገዛት መብታቸው መሆኑን የማረጋገጥ መሣሪያ ይሆናል ወዘተ።

2. ዓለማዊው የምዕራባውያን አመለካከት፡- ዛሬ በትምህርት ቤት የምንማረው ታሪክ የተመሠረተው በሌላ ዓይነት የታሪክ አመለካከት ላይ ነው። ይህ አመለካከት፥ በተለይ በአውሮጳና በሰሜን አሜሪካ ድጋፍ ያለው ሲሆን፥ ታሪክ በምድር ላይ የሚፈጸሙ ክስተቶች ዘገባ ነው ይላል። እንደዚህ አመለካከት፥ ታሪክ የሚወሰነው በእግዚአብሔር ሳይሆን በሰው ብቻ ነው። ታሪክን የምናጠናው፥ ሰው የሠራውን ስሕተት በማየትና ባለፈው ጊዜ ከተፈጸሙ ድርጊቶች ልምድ በመውሰድ በምድር ላይ ለራሳችን የተሻለ ሕይወት ለመኖር ነው። ይህ የታሪክ አመለካከት፥ ለተአምራትም ሆነ ለእግዚአብሔር ቦታ የለውም። በምድር ላይ የሚፈጸሙ ነገሮች፥ ጥፋቶችም ሆኑ ጦርነቶች ሁሉ በእግዚአብሔር ዕቅድ መሠረት ለመፈጸማቸው አንዳችም መረጃ የለም፤ በተፈጥሮ የሚሆኑ ናቸው ይላሉ። በዚህ የታሪክ አመለካከት፥ ምን እንደተፈጸመ መመዝገብና ማስቀመጥ ከሁሉ የበለጠ አስፈላጊ ነገር ነው። ከዚያም ታሪክ አዋቂዎች ክስተቱ የተፈጸመው በምን ምክንያት እንደሆነ ይመረምራሉ።

3. መጽሐፍ ቅዱስ ታሪክን የሚመለከትበት መንገድ፡- መጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ እግዚአብሔር በሰዎች ሕይወት ውስጥ የሚሠራው ሥራ ውጤት ነው በማለት ያስተምረናል። በምድር ላይ የሚፈጸሙ ነገሮች ሁሉ በእግዚአብሔር ቁጥጥር ሥር ያሉ ናቸው። ከመጀመሪያው አመለካከት በተቃራኒ፥ እግዚአብሔር ግልጽ የሆነ ዕቅድ እንዳለውና በምድር ላይ የሚፈጸሙ ነገሮች ሁሉ የዚያ ዕቅድ አካል ናቸው በማለት ያስተምረናል። የእግዚአብሔር ዕቅድ መጀመሪያ የነበረው (የፍጥረታት መፈጠር ታሪክ) እና ወደ መጨረሻውም (ዘላለማዊ መንግሥት) እያዘገመ ያለው ነው። የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎች በምድር ላይ የሚፈጸሙ ነገሮች በሙሉ በእግዚአብሔር ቁጥጥር ሥር እንደሆነ ያምኑ ነበር። ስለዚህ ታሪክን በሚጽፉበት ጊዜ፥ ያተኮሩት በክስተቶች ላይ ሳይሆን በእግዚአብሔር ላይ ነበር። የታሪክ መጻሕፍት ዓላማ እግዚአብሔር የገባውን ቃል ኪዳን ለመፈጸም በታሪክ ውስጥ እንዴት እንደሚሠራ ማሳየት ነው። ጸሐፊዎቹ ጽሑፎቻቸውን የሚያነቡ ሰዎች እግዚአብሔር የፈጸመውን ድርጊት ለምን በዚያ

መልክ እንደፈጸመውና በሕዝብ ላይ ለምን እንደፈረደ እንዲረዱላቸው ይፈልጉ ነበር። እግዚአብሔር ታሪክን ወደ አንድ ትልቅ ዓላማ በመምራት ላይ እንደሆነ ግልጽ ቢሆንም፥ የእግዚአብሔር ሕዝብ ተግባር እርሱ የሚሰጣቸውን ምላሽ የሚወስን እንደነበር አስተምረዋል። ድርቅ፥ የመሬት መንቀጥቀጥ፥ ሕዝብና መሪዎች በእግዚአብሔር ቁጥጥር ሥር መሆናቸው በግልጽ ሰፍሮአል። እግዚአብሔር ታሪክን እየመራና እየሠራ የታሪክ የመጨረሻ ግጠቃለያ ወደሆነው ወደ እግዚአብሔር መንግሥት መመሥረት እያቃረበው ነው።

5ኛ ጥያቄ፥ ሀ) እነዚህ ሦስት የታሪክ አመለካከቶች ተግባራዊ ሆነው ያየህባቸውን ምሳሌዎች ጥቀስ። ለ) እነዚህ የታሪክ አመለካከቶች እያንዳንዳቸው ዛሬ በዓለም ላይ ባለን አመለካከት ላይ እንዴት ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ ግለጽ። ሐ) ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱሳዊውን የታሪክ አመለካከት ማየት ያለበት ለምንድን ነው? መ) በአስቸጋሪ ሁኔታዎች ውስጥ በምናልፍበት ጊዜ፥ መጽሐፍ ቅዱሳዊው የታሪክ አመለካከት የሚያበረታታን እንዴት ነው?

ታሪካዊ መጻሕፍትን እንዴት እንደምንተረጉማቸው

6ኛ ጥያቄ፥ በፔንታቱክ ውስጥ ያሉትን የታሪክ መጻሕፍት በሚመለከት በ3ኛ ቀን ትምህርት ውስጥ ያለውን ትምህርት 3 ከልስ።

ብዙ ክርስቲያኖች የመጽሐፍ ቅዱስን ታሪካዊ መጻሕፍት እንዴት እንደሚተረጉሙና በተለይም ከሕይወታቸው ጋር እንዴት እንደሚያዛምዱ ባለማወቅ ይቸገራሉ። ከእኛ ባሕል ጨርሶ ልዩ በሆነ ባሕል ውስጥ ብዙ ያልተለመዱ ስሞች፥ ቦታዎችና ክስተቶች ይናራሉ። ስለዚህ ብዙ ጊዜ በቀላሉ ከሕይወታችን ጋር ልናዛምዳቸው የምንችላቸውን ታሪኮች የመምረጥና የቀረውን የመጽሐፍ ቅዱስ የሥነ መለኮት ትምህርት ችል የማለት ዝንባሌ ይታይብናል።

እግዚአብሔር መጽሐፍ ቅዱስን እንዲጽፉ ሰዎችን ሲመራ፥ ከሁሉም በላይ የተጠቀመበት የተለመደው መንገድ (የሥነ ጽሑፍ

ዓይነት) ታሪክ ነው፤ ስለዚህ እግዚአብሔር ራሱን የሚገልጥበት ከሁሉ የተሻለው መንገድ ይህ ከሆነ፥ እነዚህ ታሪኮች ዛሬም ለሕይወታችን ጠቃሚ የሚሆኑበትን መንገድ መረዳት በጣም አስፈላጊ ነው። የታሪክ መጻሕፍትን በምታጠናበትና ከሕይወትህ ጋር ለማዛመድ በምትሞክርበት ጊዜ ልትከተላቸው የሚገቡ መመሪያዎች ከዚህ በታች ቀርበዋል፡-

1. የቅዱሳት መጻሕፍት (የታሪክን መጻሕፍት ጨምሮ) ዓላማ የእግዚአብሔርን ዓላማዎችና ባሕርያት ለእኛ መግለጥ ነው። በእያንዳንዱ ታሪክ ውስጥ በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ ስለ እግዚአብሔር ወይም ከሰዎች ጋር ስላለው ግንኙነት አንድ ነገር እንማራለን። የቀድሞ ሰዎች እግዚአብሔርን እንዴት ደስ እንዳሰኙት በማየት እግዚአብሔርን እንዴት ደስ እንደምናሰኝ እንማራለን። ኃጢአት የቀድሞ ሰዎችን እንዴት እንዳጠፋቸውና እግዚአብሔር ኃጢአተኛን እንዴት እንደቀጣ በመመልከት ኃጢአት ስለሚያመጣው ነገር እንማራለን።

2. በታሪክ መጻሕፍት ውስጥ በተናጠል ሊታዩ የሚችሉ የተለያዩ በርካታ ታሪኮች ቢኖሩም፥ እነዚህ ታሪኮች በመጽሐፍ ቅዱስ ወይም በእያንዳንዱ መጽሐፍ ውስጥ የአንድ ትልቅ ዓላማ አካል መሆናቸውን መረዳት በጣም አስፈላጊ ነው። ለምሳሌ፡- 2ኛ ሳሙኤል የተጻፈው የዳዊትን ታሪክ ለመናገር ብቻ አይደለም። ነገር ግን ስለ ዳዊት ታሪክ በምናነብበት ጊዜ፥ ስለ እግዚአብሔር፥ ስለ ኃጢአትና እግዚአብሔር፥ ስለ ሕዝቡ ዓላማ በርካታ ታላላቅ የመጽሐፍ ቅዱስ እውነቶችን እንድንማር ነው። የታሪክ መጻሕፍትን በምታነብበት ጊዜ፥ እያንዳንዱ ታሪክ በሦስት ደረጃ የሚታዩ እውነቶችን እንደሚያስተምር አስታውስ፤ እነዚህም፡-
   ሀ. በጣም አስፈላጊው (በከፍተኛው ደረጃ)፡- በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሚገኙ ታሪኮች እያንዳንዳቸው መጽሐፉ እግዚአብሔርንና አጠቃላይ ዕቅዱን የሚገልጥባቸው አካል ናቸው። ስለዚህ መጽሐፍ ቅዱስን በምናጠናበት ጊዜ ልንወስደው የሚገባ የመጀመሪያ እርምጃ፡- ያ የምናጠናው ታሪክ እግዚአብሔር በደኅንነት ውስጥ ባለው ዓላማ፥

የእግዚአብሔርን ባሕርይ በመግለጥ ረገድ ባለን ግንዛቤ፥ እርሱ ከሰዎች ጋር ስላለው ግንኙነት ባለን መረዳት ወዘተ. ላይ የሚጨምረው ነገር ምን እንደሆነ መመልከት ነው።

7ኛ ጥያቄ፥ መጽሐፈ ኢያሱ 6ን ተመልከት። ይህ ታሪክ በዘመናት ሁሉ ያለውን የእግዚአብሔርን ባሕርይና ዓላማ ለመረዳት እንዴት ይጠቅማል?

ለ. የታሪኩ መካከለኛ ደረጃ የመጽሐፍ ቅዱስን ዋና ዋና አሳቦችን ያመለክታል። ለምሳሌ፡- ይህ መካከለኛ ደረጃ በብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔር ሕዝብ እነማን እንደነበሩና (እስራኤላውያን) የእግዚአብሔር ዓላማ ለእነርሱ ምን እንደነበረ ይናገራል። አዲስ ኪዳን ደግሞ ስለ ቤተ ክርስቲያንና እግዚአብሔር ለእርስዋ ስላለው ዓላማ ይናገራል። የአብርሃም ጥሪ፥ ቀይ ባሕርን መሻገር፥ የጸንጠቆስጤ ቀን ወዘተ.፥ ስለ እግዚአብሔርና ስለ ቤተ ክርስቲያን ከፍተኛ ግንዛቤ እንዲኖረን ደግሞም እግዚአብሔር ለእነርሱ ያለውን ዓላማና እያደረገላቸው ያለውን ነገር ለመረዳት በጣም ይረዳናል። ስለዚህ በሁለተኛ ደረጃ አንድን ታሪክ በምንተረጉምበት ጊዜ፥ መወሰን ያለብን እነዚህ ታሪኮች ለእነዚህ ዋና ዋና አሳቦች የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ ምን እንደሆነ ነው፤ (ለምሳሌ፡- ደኅንነት፥ የሰው ልጅ ኃጢአት፥ ኃጢአት በዓለም ላይ ስላመጣው ነገርና የመታዘዝ በረከት ወዘተ. ናቸው)።

8ኛ ጥያቄ፥ መጽሐፈ መሳፍንትን አንብብ። ይህ ታሪክ እግዚአብሔር ለእስራኤል ሕዝብ ስላለው ዓላማ ባለን ግንዛቤ ላይ የሚጨምረው ነገር ምንድን ነው?

ሐ. ዝቅተኛው የታሪክ ደረጃ የሚያመለክተው በተለይ በእያንዳንዱ ታሪክ ውስጥ ያለውን ትምህርት ነው፤ ለምሳሌ፡- በሳምሶን ታሪክ ውስጥ የእግዚአብሔርን ሥራ በምንሠራበት ጊዜ ስለ ቅድስና አስፈላጊነት ጸሐፊው ሊያስተምረን የፈለገው ነገር ምን እንደሆነ ወዘተ.።

9ኛ ጥያቄ፥ መጽሐፈ ሩት ምዕ. 2ን አንብብ። ይህ ታሪክ ሊያስተምረን የሚሞክረው ነገር ምንድን ነው?

በታሪኩ ውስጥ በተናጠል የምናገኘውን ትምህርት (መመሪያ) መፈለግ ያለብን ታሪኩ የሚያስተምራቸውን ታላላቅ እውነቶች አስቀድመን ከተረዳን በኋላ መሆን አለበት። ታሪካዊ መጻሕፍትን በተገቢ ሁኔታ ለመተርጎም ከፍተኛውን፥ መካከለኛውንና የመጨረሻውን የታሪክ ደረጃ ትርጉም መረዳታችንን ማረጋገጥ አለብን።

ታሪካዊ መጻሕፍትና ታሪኮች በእግዚአብሔር ቃል ውስጥ የተጨመሩበት የራሳቸው የሆነ ልዩ ዓላማ አላቸው። ዓላማቸው በተናጠል ታሪኮቹን እንድናውቅ ብቻ አይደለም። ይልቁንም እነዚህ ታሪኮች እያንዳንዳቸው ትላልቅ እውነቶችን እንድንረዳ ሊያደርጉን የታሰቡ ናቸው። ስለዚህ ታሪካዊ መጻሕፍትን በምናጠናበት ጊዜ በታሪኮች ውስጥ በተደጋጋሚ የሚመጡትን ዋና ዋና ሐሳቦች ወይም እውነቶች መፈለግ አለብን። ይህ ሲሆን ብቻ ነው የታሪኩን ዓላማ ለመረዳት የምንችለው።

3. እያንዳንዱ የብሉይ ኪዳን ታሪክ ለአንድ ለተለየ ዓላማ የተመረጠና ስለ እግዚአብሔርና ስለ ብሉይ ኪዳን ታሪክ ባለን መረዳት ላይ ልዩ የሆነ ሚና የሚጫወት ወይም ተጨማሪ ነገርን የሚያክል ነው። የቅዱሳት መጻሕፍት ጸሐፊዎች በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ሊያካትቱት የሚችሉዋቸው በርካታ ታሪኮች ቢኖሯቸውም ሆኖም እነዚህን ተጨማሪ ታሪኮችን ዘልለዋቸዋል። ለምን? ምክንያቱ ሌሎቹ ታሪኮች፥ ለአጠቃላዩ የሥነ መለኮት ትምህርት ዓላማ፥ ለመጽሐፉ የሚያበርክቱት አስተዋጽኦ ስላልነበራቸው ነው። ጸሐፊዎቹ ሁሉ እያንዳንዱን ታሪክ በከፍተኛ ጥንቃቄ መረጡ፤ ስለዚህ በእያንዳንዱ ታሪክ ውስጥ ያለው ይህ ልዩ ዓላማ ምን እንደሆነ ለመረዳት መሞከር አለብን። አንዳንዶቹ ታሪኮች ለመረዳት አስቸጋሪ ቢሆኑም እንኳ፥ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተካተቱበትን ምክንያት ከተረዳን እግዚአብሔርን የበለጠ እንረዳዋለን።

4. የታሪክ መጻሕፍት ዓላማ እንደ ሰምና ወርቅ ያሉ የተደበቁ እውነቶችን ለማስተማር አይደለም። ነገር ግን መንፈሳዊ እውነቶችን በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ውስጥ ለመግለጥ ነው። ስለዚህ መፈለግ ያለብን የተደበቁ ምሥጢሮችን ሳይሆን፥ በታሪኩ ውስጥ የሚገኙ ግልጥ የሆኑ ጠቅላላ መንፈሳዊ የሥነ - ምግባር ሕግጋትን ወይም እምነቶችን ነው። እግዚአብሔር እነዚህን ጠቅላላ የሥነ ምግባር ሕግጋት ወይም እምነቶች በቀጥታ ከመስጠት ይልቅ በግለሰቦች ተግባራዊ ሕይወት ውስጥ መግለጥ እንደሚሻል ያውቅ ነበር። ይህ መንገድ እነዚህ መንፈሳዊ የሥነ - ምግባር ሕግጋት ወይም እምነቶች አኗኗራችንን እንዴት እንደሚለውጡት ለማወቅ የሚረዳ ነው።

5. ታሪኮችን በምንተረጉምበት ጊዜ ታሪኩ የሚያስተምረን በአዎንታዊ ወይም በአሉታዊ ምሳሌነት እንደሆነ አስቀድመን መወሰን አለብን። አንዳንዶቹ ታሪኮች በእምነት እንዴት መኖር እንደሚቻል ምሳሌዎችን ይሰጣሉ፤ ስለዚህ በሕይወታችን ልናካትተው የሚገባ አዎንታዊ ምሳሌ ነው። ሌሎች ምሳሌዎች ለምሳሌ በመጽሐፈ መሳፍንት 19 ስለ አንድ ሌዋዊና ቁባቱ የተጻፈው ነገር የሚያስተምረን በአሉታዊ ምሳሌነቱ ነው። በታሪኩ ውስጥ እግዚአብሔር የሰዎቹን ተግባር በምንም ዓይነት እየደገፈ አይደለም። ይልቁንም እግዚአብሔር የተፈጸመውን ተግባር በግልጥ ይናገራል። የተፈጸመውን ታሪክ ምሳሌነት መከተል እንዳለብንና እንደሌለብን የምንወስነው ከተግባሩ ውጤት ነው።

6. በታሪክ መጻሕፍት ውስጥ የምናገኛቸው ታሪኮች የቀረቡት በአጭሩ ነው። ስለ ተፈጸሙት ድርጊቶች የሚኖረንን ጥያቄ ሁሉ ለመመለስ የቀረቡ አይደሉም፤ ጠቃሚ ትምህርቶችን ለማቅረብ ብቻ የተጻፉ ናቸው። በታሪኩ ውስጥ በግልጥ ስላልተነገሩ ነገሮች አትጨነቅ፤ (ለምሳሌ:- ቃየል ሚስት ያገኘው ከየት ነው?) ይልቁንም፥ አስፈላጊ የሆነው ነገር በታሪኩ ውስጥ የሚገኙትን ዋና ዋና ትምህርቶች መረዳትና ከሕይወት ጋር ማዛመድ ነው።

7. አብዛኛዎቹ የብሉይ ኪዳን ታሪኮች ለእኛ ያልተለመዱ ባሕላዊ ነገሮችን ያካተቱ ስለሆኑ ታሪኩን ለመረዳት በምናደርገው ሙከራ፥

ለእኛ ያልተለመዱ ባሕላዊ ነገሮችን መረዳታችንን ማረጋገጡ አስፈላጊ ነው (ለምሳሌ፡- ሩት ቦኤዝን «ልብስህን በባሪያህ ላይ ዘርጋ» [ሩት 3፡9] ስትለው ምን ማለቷ እንደ ነበር ...)። በተጨማሪ ከራሳችን ባሕል ጋር ተመሳሳይ የሆነ፥ በዕብራውያን ባሕል ግን የተለየ ትርጉም ያለውን ነገር መረዳታችንን ማረጋገጥ አለብን፤ (ለምሳሌ፡- ለአይሁድ የእረኝነት ሥራ የተከበረ ነው፤ በብዙ ኢትዮጵያውያን ዘንድ ግን ያልተማሩ ሰዎች ወይም የልጆች ኃላፊነት እንደሆነ ስለሚቆጠር ይህን ያህል የተከበረ አይደለም)።

ታሪካዊ መጻሕፍትን በምታነብበትም ሆነ በምትተረጉምበት፥ ደግሞም ከመጻሕፍቱ በምታስተምርበት ጊዜ እነዚህን መመሪያዎች ተጠቀም፡- እግዚአብሔር እነዚህን የታሪክ መጻሕፍት ሲሰጥ ምን ሊያስተምረን እንደሆነ በመጀመሪያ ማወቅ አስፈላጊ መሆኑን አስታውስ። ይህ ሲሆን ብቻ ትርጉማችን የእግዚአብሔር ቃል መሆኑንና ስናስተምረውም የእግዚአብሔር ሥልጣን እንዳለው እርግጠኞች መሆን እንችላለን።

10ኛ ጥያቄ፤ ሀ) የእግዚአብሔር ቃል በተገቢው መንገድ መተርጎም የሚያስፈልገው ለምንድን ነው? ለ) አንድን ታሪክ በተሳሳተ መንገድ በመተርጎም በርካታ ስሕተቶችና ሐሰተኛ ትምህርቶች ሊጀምሩ የሚችሉት እንዴት ነው?

2ኛ ቀን፡- የመጽሐፈ ኢያሱ መግቢያ

11ኛ ጥያቄ፥ መዝ. (91)፡1-16 አንብብ። ሀ) በጠላቶቻችን ላይ ስለምንቀዳጀው ድል በዚህ ስፍራ የተሰጡ ተስፋዎች ምንድን ናቸው? ለ) እግዚአብሔር በእነርሱ ላይ ድል የሰጠህን አንዳንድ ጠላቶች ጥቀስ። ሐ) እግዚአብሔር፥ ቤተ ክርስቲያንህ በእነርሱ ላይ ድል እንድትጎናጸፍ ያደረጋትን አንዳንድ ችግሮችንና ጠላቶችን ጥቀስ።

መጽሐፈ ኢያሱ በእግዚአብሔር ሕዝብ ጠላቶች ላይ ስለተገኘ ድል የሚናገር መጽሐፍ ነው። ዛሬም እኛ ድልን እንዴት እንደምናገኝ የሚያስተምረን መጽሐፍ ነው። ድልን የምናገኘው ለእግዚአብሔር

በመታዘዝ፥ በተቀደሰ ሕይወትና በእግዚአብሔር ላይ ባለን እምነት ስንመላለስ ብቻ ነው። ይህ መጽሐፍ ዛሬም ለእኛ የሚሆን በጣም አስፈላጊ መልእክት አለው። እግዚአብሔር እያንዳንዳችን ኃጢአትን፥ ሰይጣንን ወዘተ. ድል በማድረግ እንድንኖር ይፈልጋል። ቤተ ክርስቲያን እንደ መሆናችንም እግዚአብሔር በድል እንድንኖር ይፈልጋል። መጽሐፈ ኢያሱ በግልም ሆነ በቤተ ክርስቲያን ደረጃ በድል እንዴት እንደምንመላለስና የእግዚአብሔርን ጠላቶች ሁሉ እንደምናሸንፍ ሊያስተምረን ይችላል።

12ኛ ጥያቄ፥ ስለ መጽሐፈ ኢያሱና ስለ ኢያሱ ሕይወት ከመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት አንብብ። ሀ) ስለ ኢያሱ ማንነት የተጠቀሱትን ነገሮች በሙሉ ዘርዝር። ለ) የመጽሐፈ ኢያሱ ጸሐፊ ማን ነው?

የመጽሐፈ ኢያሱ ጸሐፊና የተጻፈበት ጊዜ

መጽሐፈ ኢያሱን የጻፈው ማን ነው? የሚለው ጥያቄ የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራንን አከራክሮአል። መጽሐፉን የጻፈው ማን ነው? የሚለውን ጥያቄ በሚመለከት ሦስት የተለያዩ አሳቦች አሉ፡-

1. አንዳንዶች ፥መጽሐፈ ኢያሱ የተጻፈው በታሪኩ ውስጥ የሚገኙ ድርጊቶች ከተፈጸሙ ከ800 ዓመታት በኋላ ነው፤ የተጻፈውም አሪት ዘዳግምንና እስከ 2ኛ ነገሥት ያሉትን ሌሎች የታሪክ መጻሕፍትን በጻፈው ሰው ነው ይላሉ። ሆኖም በመጽሐፈ ኢያሱ ውስጥ የተሰጡትን ታሪካዊ ዘገባዎች ከተመለከትን መጽሐፈ ኢያሱ የተጻፈው ከዳዊት በፊት እንደሆነ ግልጥ ነው። ለምሳሌ፡- ኢየሩሳሌም አልተወረረችም ነበር።

2. አንዳንዶች መጽሐፉን የጻፈው ኢያሱ ነው ይላሉ፤ ይህም ስለ ሞቱ ከሚናገረው ክፍል በቀር መጽሐፉን በሙሉ የጻፈው ኢያሱ ነው የሚለው የአይሁድ አመለካከት ነው። ከመጽሐፈ ኢያሱ 18፡8 ና 24፡25-26 እንደምንመለከተው፥ ኢያሱ አንዳንድ ነገሮችን ጽፎአል። ስለ ጦርነቶቹና ስለ ተካሄደባቸው ስፍራዎች ከሚሰጠው ገለጻ አንፃር፥ ጸሐፊው ድርጊቱ ሲፈጸም በዓይኑ ያየ ሰው ይመስላል። ይሁን እንጂ ጸሐፊው ኢያሱ እንደሆነ መጽሐፍ

ቅዱስ በግልጽ አይናገርም። መጽሐፉን የጻፈው ኢያሱ እንደሆነ የሚናገር ሌላ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል የለም።

3. ከኢያሱ ዘመን በኋላ፥ ምናልባትም በሳሙኤል ጊዜ መጽሐፈ ኢያሱ ተጽፎ፥ ወይም ተቀናብሮ ይሆናል። በመጽሐፈ ኢያሱ ውስጥ የመጽሐፉ የመጨረሻ ቅንብር የተከናወነው ኢያሱ ከሞተ ከብዙ ጊዜ በኋላ መሆኑን የሚጠቁም፥ «እስከዚህ ቀን ድረስም» የሚል ቃል ከ12 ጊዜ በላይ ተጠቅሶአል።

ስለዚህ የመጽሐፈ ኢያሱ ጸሐፊ አይታወቅም፥ ነገር ግን የመጻፉ ሥራ የተጠናቀቀው በዳዊት ጊዜ በ1000 ዓ.ዓ. ነው ማለቱ ይሻላል።

ከነዓንን የመውረር ታሪካዊ ሥረ - መሠረት

1. ከነዓንን ለመቆጣጠር የተደረገ ጦርነት

ከፕንታቱክ መጽሐፍ ጥናታችን እንዳየነው፥ የከነዓን ምድር ተፎካካሪ የሆኑ መንግሥታት ጦር ሜዳ ነበረች። ከ2000 - 1780 ዓ.ዓ. በአብርሃም ጊዜ ከነዓን በግብፅ ግዛት ሥር ነበረች። የግብፅ ኃይል በደከመና በቀነሰ ጊዜ በሐይክሶሳውያን ተወግታ ድል ሆነችና ከ1780-1550 ዓ.ዓ. በቁጥጥራቸው ሥር ሆነች። ግብፃውያን ሐይክሶሳውያንን አስወጥተው እንደገና ገናና መንግሥት ሆኑና አይሁድን በባርነት ገዟቸው። በ1440 ዓ.ዓ. አካባቢ የግብፃውያን ኃይል ቀነሰና እግዚአብሔር አይሁዳውያንን ከግብፅ ኃይል ነፃ አደረጋቸው። በዚህ ጊዜ ግብፃውያን በከነዓን ላይ የነበራቸውን የበላይነት አጡ።

በ1460 ዓ.ዓ. ከጳለስጢና በስተሰሜን እጅግ ራቅ ብሎ (በአሁኑ ዘመን ቱርክ በሚባለው ስፍራ) ሌላ ሕዝብ ተነሣ። ይህ ሕዝብ ኬጢያዊ ይባል ነበር። ይህ ሕዝብ ግብፅን አሸንፈና በሰሜን ከነዓን ላይ ጊዜያዊ የሆነ የበላይነት አገኘ። በዚሁ ጊዜ የአሦር መንግሥት ተነሣ ይህችን የተስፋ ምድር ለመውረስ የሚዋጉ ሦስት ትላልቅ መንግሥታት ስለነበሩ፥ በከነዓን ውስጥ የሚደረጉ በርካታ ጦርነቶች ቢኖሩም፥ ከነዓንን የተቆጣጠረ አንድም መንግሥት አልነበረም። ይህ ጦርነት

ኬጢያውያን ከተደመሰሱ በኋላ ግብፅ በከነዓን ላይ እንደገና የበላይነትን እስከተቀዳጀችበት እስከ 1280 ዓ.ዓ. ድረስ ቀጠለ።

ይህም ማለት እግዚአብሔር እስራኤልን ነፃ ለማውጣትና ለአብርሃም በገባው ቃል መሠረት፥ የከነዓንን ምድር ለመስጠት በተዘጋጀበት ጊዜ፥ ግብፅ በኃይሏ እንድትዳከም ሁኔታዎችን አመቻችቶ ነበር። በኋላም በ1300 ዓ.ዓ. በመሳፍንት ዘመን በመጽሐፉ ውስጥ ባይጠቅስም እንኳ ግብፅ እንደገና ኃያል አገር በመሆን ከነዓንን ተቆጣጥራ ነበር።

የዓለምን ታሪክ በምናጠናበትና ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር በምናወዳድርበት ጊዜ እግዚአብሔር በታሪክ ሁሉ አይሁዳውያን ከምርኮ ነፃ የሚወጡበትን መንገድ ለማዘጋጀትና ከነዓንን እንዲወርሱ ለማድረግ እንደሠራ በመገንዘብ እንደነቃለን። አይሁዳውያን ከባርነት ነፃ ለመውጣት የቻሉት ግብፃውያን በዚያን ጊዜ ደክመው ስለነበር ነው። ሦስት መንግሥታት ከነዓንን ለመውረስ በመታገል ላይ ስለነበሩ አንድ ታላቅና የታወቀ ኃይል የከነዓንን ምድር ለመቆጣጠር አልቻለም፤ ስለዚህ እስራኤላውያን እንደ ግብፅ፥ ኬጢያውያንና አሶራውያን ያሉ ታላላቅ መንግሥታት ጣልቃ ሳይገቡ ወረራ በማካሄድና ድል በማድረግ የከነዓንን ምድር ለመውረስ በቅተዋል።

> 13ኛ ጥያቄ፥ ሀ) እግዚአብሔር በሕዝብ ሁሉ ላይ ተቆጣጣሪ እንደሆነና ይህንም በማድረጉ ለሕዝቡ ያለውን ዓላማ ለመፈጸም እንደሚሠራ ይህ ክፍል ምን ያስተምረናል? ለ) ይህንን መረዳት ዛሬ ለእኛ የሚሰጠው መጽናናት ምንድን ነው?

2. የከነዓናውያን የፖለቲካ መዋቅር

ከነዓን በአንድ ንጉሥ ሥር ተጠቃልላ የምትተዳደር ምድር አልነበረችም። ይህም ራሱ ምድሪቱን ለመውረር ቀላል አድርጎታል። ከነዓን የምትተዳደረው «የከተማ ግዛቶች» በመባል ይታወቁ በነበሩ ትናንሽ መንግሥታት ነበር። ይህም ማለት በአካባቢው ያለው መሬት በአንዲት ሰፊና ትልቅ ከተማ ሥር ሆኖ በንጉሥ ይገዛ ነበር ማለት ነው። በመሆኑም የንጉሡ ሥልጣን በአካባቢያቸው ላለው ምድር ብቻ

ነበር። እነዚህ ከተሞች በጠላቶቻቸውና በወራሪ ዘላኖች እንዳይደፈሩ በትላልቅ ቅጥሮች የተከበቡ ነበሩ። እነዚህ የከተማ ግዛቶች ብዙ ጊዜ በውጭ ኃይል ቁጥጥር ሥር የሆኑና ለእነዚህ ኃይላት የሚገብሩ ነበሩ። እነዚህ ትናንሽ የከተማ ግዛቶች ጠላቶች ሊያጠቋቸው በሚመጡበት ጊዜ፥ በቃል ኪዳን ይተባበሩና የጠላቶቻቸውን ጥቃት ለመመከት ይታገሉ ነበር። ይህ ሁሉ በመጽሐፈ ኢያሱ ውስጥ ተንጸባርቆአል። የከነዓን ምድር አቀማመጥ አገሪቱ አንድ ሆና በአንድ ንጉሥ እንድትተዳደር የማያስችላት ስለነበረና ብዙ ጊዜ እንደ ግብፅ ባሉ ውጫዊ ኃይሎች ቁጥጥር ሥር ስለነበረች ለተፈጸመው ታሪካዊ ሁኔታ በዚህ መልክ ተደራጅታ ነበር።

በዚህ ሳይቀር የእግዚአብሔርን እጅ እናያለን። አንድ የሆነና የተባበረ መንግሥት ስላልነበረ ለኢያሱና ለእግዚአብሔር ሕዝብ ትናንሽ ከተሞችን ወይም የትናንሽ ከተሞችን ጎብረት ለማጥቃት ቀላል ነበር። በመጽሐፈ ኢያሱ ጥናታችን፥ ኢያሱ ምድሪቱን በአጠቃላይ ለመውረስ ሦስት ዋና ዋና የከተማ ግዛት ፌዴራላዊ ጎብረቶችን ብቻ ማሸነፍ እንደነበረበት እናያለን።

3. ከነዓን ለዓለም የነበራት አስፈላጊነት

የከነዓን ምድር ብዙ ሕዝብ ያልነበረባት ብትሆንም ለቀረው ዓለም በጣም ተፈላጊ ነበረች። አስፈላጊነቷ በነበራት ሀብት አልነበረም። አስፈላጊነቷ የሦስት ክፍለ ዓለማት፡- የአውሮፓ፥ የአፍሪካና የእስያ መገናኛ ስለነበረች ነው። ስለዚህ የበርካታ ንግዶች መተላለፊያ ነበረች። የዚህ ዓይነት የንግድ መተላለፊያ ስለነበረችና ጠቃሚ የወደብ አገልግሎት ስለ ነበራት ለመካከለኛው ምሥራቅ ኢኮኖሚ ካላት ጠቀሜታ አንፃር፥ ትላልቅ መንግሥታት እርሷን ለመቆጣጠር ይዋጉ ነበር።

4. የከነዓናውያን ሃይማኖት

> 14ኛ ጥያቄ፥ ዘፍ. 15፡16 አንብብ። በዚህ ስፍራ እግዚአብሔር የአሞራውያን ኃጢአት ምንድን ነው ይላል? (አሞራውያን የሚለው ስም የከነዓናውያን ሌላ ስም ነው)።

በቅርብ ዓመታት የከርሰ ምድር ተመራማሪዎች ስለ ከነዓናውያን ጥንታዊ ማምለኪያ ስፍራዎች በርካታ ነገሮችን አግኝተዋል። የከነዓናውያን ሃይማኖት እጅግ የተበላሸ በመሆኑ ተወዳዳሪ ያልተገኘለት እንደነበር አረጋግጠዋል። ሃይማኖታቸው በርካታ አማልክት ያሉት ብቻ ሳይሆን በብዙ የፍትወተ ሥጋ ኃጢአት ላይ የተመሠረተ፥ ወንዶችና ሴቶች በማምለኪያ ስፍራዎች በግልሙትና የተጠመዱበት፥ ፍትወተ ሥጋ ከእንስሳት ጋር ሁሉ የሚፈጸምበት ሃይማኖት ነበር። ልጆቻቸውንም ለጣዖቶቻቸው ይሠዉ ነበር።

ከነዓናውያን ከ70 የሚበልጡ የተለያዩ ተባዕትና እንስት አማልክት እንደነበሩ ያምኑ ነበር። እነዚህ ሁሉ የሁለት ዋና ዋና አማልክት - ኤልና አሼራህ የሚባሉ ልጆች እንደሆኑ ያምኑ ነበር። ኤል ዋና አለቃ የሆነው አምላክ ሲሆን፥ ስሙ አይሁድ የእግዚአብሔር ስም አድርገው ይጠቀሙበት ለነበረው ኤሎሂም መሠረት ነው። ይህን አምላክ ብዙ ጊዜ ከኮርማ ወይም በሬ ምስል ጋር ያያይዙት ነበር። የሚስቱ ስም አሼራ ነበር፤ (2ኛ ነገሥት 21፡7 አዲሱን የአማርኛ ትርጉም ተመልከት)። ከልጆቻቸው ዋና ከነበሩት መካከል አንዱ በኣል ሲሆን የስሙ ትርጉምም ጌታ ማለት ነው። እርሱ የሌሎቹ አማልክት ሁሉ ጌታ ሲሆን ሰማይና ምድርን፥ ዝናብን፥ ወዘተ ይቆጣጠር ነበር። ሁለት ሚስቶች አግብቶ ነበር። አንደኛዋ የጦርነት አምላክ የነበረችው «እኅቱ» አናት ነበረች። ሁለተኛዋ ሚስቱ ደግሞ «አሽቶሪዝ» ተብላ የምትጠራው የምሽት ኮከብ አምላክ የነበረችዋ ናት። «ሞት» የተባለው የሞት አምላክ ሲሆን፥ የበኣል ጠላት ነበር። «ዮምም» የባሕር አምላክ የነበረና ከበኣል ጋር ተጣልቶ የተሸነፈ ነው። «ሞሌክ» የአሞን አምላክ ሲሆን ብዙ ጊዜ ሰውን ከመሠዋት ጋር ይያያዝ ነበር። እነዚህ ከነዓናውያን ያመልኩአቸው ከነበሩ አማልክት ጥቂቶቹ ናቸው።

እግዚአብሔር አንድ ቀን የአሞራውያን ወይም የከነዓናውያን የኃጢአት ጽዋ ሲሞላ የሚፈርድበት ጊዜ እንደሚመጣ ለአብርሃም ተናግሮ ነበር። ያ የፍርድ ጊዜ እስራኤላውያን ወደ ከነዓን ለመግባት ወረራ ባካሄዱ ጊዜ ተፈጸመ።

አንዳንድ ሰዎች እግዚአብሔር ከነዓናውያንን ሙሉ በሙሉ እንዲያጠፉ እስራኤላውያንን አዝዞአቸው ነበር የሚለውን ትእዛዝ

ለመቀበል ይቸገራሉ (ዘዳ. 7፡16፤ 20፡17-18 ተመልከት)። ይህ ቅን ፍርድ አይደለም ብለው ያስባሉ። ነገር ግን አራት ነገሮችን በቀጥታ ማስታወስ ይገባናል፡-

1) እግዚአብሔር በፈለገው መንገድ በኃጢአትና በኃጢአተኞች ላይ የመፍረድ መብት አለው። በበሽታ ወይም በሞት ሊቀጣ ይችላል። ደግሞም ሌሎች ሰዎችን በመቅጫ መሣሪያነት ሊጠቀም ይችላል። እግዚአብሔር በምሕረቱ ለከነዓናውያን ከኃጢአታቸው ንስሐ ገብተው እንዲመለሱ 400 ዓመታት ሰጥቶአቸው ነበር። ይህንን ዕድል ለመጠቀም ስላልፈቀዱ እግዚአብሔር እስራኤላውያንን የፍርድ መሣሪያው አድርጎ ተጠቀመባቸውና የከነዓናውያንን ወንዶች፥ ሴቶችና ልጆቻቸውን ሁሉ እንዲያጠፉ አዘዛቸው።

2) ከነዓናውያን ይህንን ፍርድ በራሳቸው ላይ ያመጡት፥ በእግዚአብሔርና እርሱ በልባቸው ባኖረላቸው ሕግጋት ላይ በግልጽ ስላመፁ ነው። ልባቸውን በእግዚአብሔር ላይ አደነደኑ (ኢያ. 11፡18-20)።

3) እግዚአብሔር፥ ከነዓናውያንን በሙሉ እንዲያጠፏቸው እስራኤላውያንን ያዘዘው አይሁድን ወደ ጣዖት አምልኮ እንዳይመልሱ ነበር፤ (ዘዳግ. 20፡16-17)። ይህንን ባለማድረጋቸው፥ ወዲያውኑ ከነዓናውያን እስራኤላውያንን ሲያስኮበልሉና የብልሹ ምግባሮቻቸው ሰለባዎች ሲያደርጉአቸው እንመለከታለን። እንዲያውም በመጨረሻ እስራኤላውያን ከእነርሱ ብሰው በመገኘታቸው እግዚአብሔር እንደፈረደባቸው እንመለከታለን፤ (2ኛ ነገሥት 21፡9)።

4) የከነዓን ምድር የእግዚአብሔር እንጂ የከነዓናውያን አይደለም። ስለዚህ እግዚአብሔር ለፈለገው ሰው ሊሰጠው መብቱ ነው።

15ኛ ጥያቄ፥ 2ኛ ነገሥት 17፡7-23፤ 21፡9ን አንብብ። ሀ) እስራኤላውያን የሠሩትን ኃጢአትና የተፈረደባቸውን ፍርድ ዘርዝር። ለ) እግዚአብሔር ኃጢአትን ስለ መጥላቱ ይህ ነገር ምን ያስተምረናል?

ሐ) ኃጢአትን እንዴት መጥላት እንዳለብንና በአብያተ ክርስቲያናት ውስጥ እንዳይሰፋፋ እንዴት መጠበቅ እንዳለብን ከዚህ ምን እንማራለን? መ) ኃጢአት እንዳይሰፋፋ ቤተ ክርስቲያንህ ልታደርግ ትችላለች ብለህ የምታስባቸውን ነገሮች ዘርዝር።

ምሁራን የመጽሐፈ ኢያሱ ታሪክ እጅግ አከራክሮአቸዋል። በተለይ ደግሞ የታሪኩን በትክክል መመዝገብ የሚጠራጠሩ አሉ። የሚከራከሩባቸውም ዋና ዋና ሐሳቦች ሦስት ናቸው፡-

1. የእስራኤል ሕዝብ ከነዓንን መቼ እንደወረሩ፡- መጽሐፍ ቅዱስ በግልጽ እንደሚያሳየው የእስራኤል ሕዝብ ወደ ከነዓን የገቡት በ1400 ዓ.ዓ. ነበር። ሐሳባቸውን በከርሰ ምድር (አርኪዮሎጂ) ጥናት ላይ የመሠረቱ አዋቂዎች እስራኤላውያን ወደ ከነዓን ምድር የገቡት ብዙ ቆይተው ወደ 1250 ዓ.ዓ. ገደማ ነው ይላሉ።

2. የእስራኤል ሕዝብ ከነዓንን ወርረው ምድሪቱን በአጠቃላይ የያዙት ምንኛ ፈጥነው ነው፡- ሌሎች ምሁራን ከነዓንን የመውረርና የመያዝ ነገር ቀስ በቀስ በብዙ ክፍለ-ዘመናት የተፈጸመ ስለሆነ እስራኤላውያንም ምድሪቱን የወረሱት ቀስ በቀስ ነው ይላሉ። ጥቂት ምሁራን ደግሞ እስራኤላውያን 600000 ተዋጊ ሰዎች ቢኖሯቸው ኖሮ ግንም ሊቋቋማቸው እስከማይችል ድረስ በአጭር ጊዜ ምድሪቱን ሊወርሱ ይችሉ ነበር ይላሉ። ሌሎቹ ደግሞ እስራኤላውያን ምድሪቱን ለመውረስ ችግር ገጥሟቸው ነበርና፥ ይህን ያህል ተዋጊ ኃይል አልነበራቸውም፤ በማለት ከነዓንን ለመያዝ በቁጥርና በኃይል እስኪያድጉ ድረስ ብዙ ዓመታት ፈጅቶባቸዋል ይላሉ።

ከነዓንን በጦርነት የመውረርና የመያዝ ተግባር ልክ በመጽሐፈ ኢያሱ እንደተጻፈው በአጭር ጊዜ በ1400 ዓ.ዓ. የተፈጸመ ነው የሚለውን አቋም መያዝ ከሁሉም የተሻለ ነው።

3. በጣም የተለያዩና እርስ በርስ የሚጋጩ ሆነው የሚታዩ ቢመስሉም፥ መጽሐፈ ኢያሱና መሳፍንት እርስ በርስ የተያያዙት እንዴት ነው? አንዳንድ ምሁራን መጽሐፈ ኢያሱና መሳፍንት

እርስ በርስ የሚቃረኑ ናቸው ይላሉ። መጽሐፈ ኢያሱ የሚያስተምረው፡- እስራኤላውያን ከነዓንን እንደወረሩና እንደተቆጣጠሩ ነው፤ መጽሐፈ መሳፍንት ግን ምድሪቱን ለመቆጣጠር እንዳልቻሉ ያሳያል ይላሉ።

ነገር ግን እነዚህን መጻሕፍት በጥልቀት ስናጠና በመካከላቸው ምንም ቅራኔ እንደሌለ እንገነዘባለን። መጽሐፈ ኢያሱ አብዛኛውን የከነዓን ምድር እንደተወረረና እንደተያዘ ቢናገርም (ኢያ. 11፡23፤ 21፡43-45)፥ አንዳንድ የምድሪቱ ክፍሎች አለመያዛቸውንም አይሸሽግም፤ (ኢያ. 13፡1-6፤ 23፡4-5፥ 13)። ሁለቱ መጻሕፍት ሁለት የተለያዩ ዓላማዎች አሏቸው። መጽሐፈ ኢያሱ የሚናገረው፡- እግዚአብሔር የተስፋ ቃሉን እንዴት እንደፈጸመና ለእስራኤላውያን በጠላቶቻቸው ላይ እንዴት ድል እንደሰጣቸው ነው። በኢያሱ ዘመን መጨረሻ ምድሪቱ በሙሉ በእስራኤል ቁጥጥር ሥር ሆና ነበር፤ ዋና ዋና የተባሉ ጠላቶችም ተሸንፈው ነበር። ነገር ግን በምድሪቱ የነበሩት ጠላቶቻቸውን ሁሉ ለማስወጣት ሳያቋርጡ መታገልና መዋጋት የእስራኤላውያን ኃላፊነት ነበር። መጽሐፈ መሳፍንት የሚያሳየው ግን እግዚአብሔር እስራኤላውያን በጠላቶቻቸው ሁሉ ላይ ድል የሰጣቸው ቢሆንም፥ መዋጋታቸውን አቁመው ምድሪቱ ላይ ሰፍረው ቁጭ እንዳሉ ነው። ምድሪቱን ሁሉ ለመያዝ ሙከራ ባለማድረጋቸው፥ እግዚአብሔር የድል ክንዱን ከእነርሱ ላይ አነሣ። ስለዚህ በጠላቶቻቸው ላይ ድልን ለማግኘት አልቻሉም። አይሁድ በቀረው ታሪካቸው በሙሉ ባገኙት ድል ለመቀጠል ባለመዋጋታቸውና እግዚአብሔር በመራቸው መሠረት ጠላቶቻቸውን በሙሉ ባለማጥፋታቸው ችግር ውስጥ ገብተው እናያቸዋለን።

16ኛ ጥያቄ፥ የእግዚአብሔርን ትእዛዛት በከፊል ስለ መታዘዝ ከዚህ የምናገኘው ማስጠንቀቂያ ምንድን ነው?

የመጽሐፈ ኢያሱ አስተዋጽኦ

የሚከተለውን የመጽሐፈ ኢያሱን አስተዋጽኦ አጥና፡-

1. የእስራኤላውያን ወደ ከነዓን መግባት (ኢያሱ 1-4)

2. እስራኤላውያን ጠላቶቻቸውን እንደ አሸነፉ (ኢያሱ 5-12)
   ሀ. ጠላቶቻቸውን ለማሸነፍ ያደረጉት ዝግጅት (ኢያሱ 5)

   ለ. በከነዓን መካከለኛ ክፍል ባሉ ጠላቶች ላይ የተደረገ ዘመቻ (ኢያሱ 6-8)

   ሐ. በደቡብ ከነዓን በሚገኙ ጠላቶች ላይ የተደረገ ዘመቻ (ኢያሱ 9-10)

   መ. በሰሜን ከነዓን በሚገኙ ጠላቶች ላይ የተደረገ ዘመቻ (ኢያሱ 11)

   ሠ. በእስራኤላውያን የተሸነፉ ጠላቶች ዝርዝር ማጠቃለያ (ኢያሱ 12)
3. የምድሪቱ ለልዩ ልዩ የእስራኤል ነገዶች መከፋፈል (ኢያሱ 13-21)

4. ኢያሱ ለተለያዩ ነገዶች ያደረገው የስንብት ንግግር (ኢያሱ 22-24)

ኢያሱ የእስራኤል ሕዝብ መሪ

በብሉይ ኪዳን ውስጥ የሚገኙ ታላላቅ የእምነት ሰዎችን ያህል ስለ ኢያሱ የተነገረ ባይሆንም፥ ኢያሱ ታላቅ የእግዚአብሔር ሰው ነበር። ኢያሱ ከኤፍሬም ነገድ ሲሆን የመጀመሪያ ስሙ አውሴ ነበር፤ ትርጉሙም «ደኅንነት» ማለት ነው፤ (ዘኁ. 13፡8)። በኋላ ሙሴ ስሙን ኢያሱ አለው፤ ትርጉሙም «ጌታ ያድናል» ማለት ነው።

ማስታወሻ፡- «ኢየሱስ» የሚለው ስም ኢያሱ (ጆሹዋ) ከሚለው የተወሰደ የግሪክ ስም ነው፤ ስለዚህ ኢየሱስ በአራማይክ ቋንቋ ኢያሱ ተባለ።

ኢያሱ በግብፅ፥ በባርነት ያደገ ሰው ነው። እስራኤላውያን ከግብፅ ባርነት ነፃ በወጡ በጥቂት ጊዜያት ውስጥ የእስራኤል ጦር አዛዥ ስለሆነ፥ አንዳንድ ሰዎች የአንድ የግብፅ የጦር መሪ ባሪያ የነበረ ሳይሆን አይቀርም ይላሉ፤ (ዘጸ. 17፡8-13)። እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ከግብፅ ባርነት ነፃ ሲያወጣ የተመለከተ ሲሆን፥ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በእግዚአብሔር ላይ ዓምፆ አያውቅም። በ40 ዓመታቱ የምድረ በዳ

ጉዞም የሙሴ ረዳት እንዲሆን ተመርጦ ነበር። ከሙሴ ጋር ወደ ሲና ተራራ ወጥቶ ነበር። ሙሴ እግዚአብሔርን ፊት ለፊት ካየ ወዲህ በመገናኛው ድንኳን ውስጥ አብሮት የነበረው ኢያሱ ለእግዚአብሔር ያለውን ታላቅ ፍቅር ለማሳየት በእግዚአብሔር ፊት ቆየ፤ (ዘጸ. 33፡11)። ከ12 ነገዶች የተመረጡ ምድሪቱን እንዲሰልሉ በተላኩ ጊዜ፥ ኢያሱ የኤፍሬምን ነገድ ወክሎ ሄደ፤ ከካሌብም ጋር በመሆን የእስራኤል ሕዝብ በእግዚአብሔር ማመንና ወደ ምድሪቱ መግባት እንዳለባቸው ተናገረ፤ በውጤቱም እግዚአብሔር እምነቱን አከበረና ወደ ተስፋይቱ ምድር እንደሚገባ ነገረው። እግዚአብሔር ሙሴን፥ ከእርሱ ቀጥሎ የሚመጣ መሪ አድርጎ ኢያሱን እንዲመርጠው ተናገረ። በኃይልም አስታጠቀው፤ (ዘዳ. 31፡14)። በኢያሱ መሪነት እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ወደ ከነዓን ምድር መራቸው። በከነዓናውያን ላይም ድልን ሰጣቸው። ኢያሱ የእስራኤልን ሕዝብ የመራው ከ25-30 ዓመታት ለሚደርስ ጊዜ ሲሆን፥ በመጨረሻም ሲሞት በኤፍሬም ምድር ተቀበረ። ኢያሱ ከመሞቱ በፊት በእግዚአብሔርና በእስራኤል መካከል የነበረውን ቃል ኪዳን አደሰ። ለእግዚአብሔር የነበረው ፍቅር ለእስራኤላውያን ባቀረበው ምርጫ ታውቋል፡- «የምታመልኩትን ዛሬ ምረጡ። እኔና ቤቴ ግን እግዚአብሔርን እናመልካለን» አላቸው (ኢያ. 24፡15)።

17ኛ ጥያቄ፥ ሀ) የቤተ ክርስቲያን መሪዎች እንደመሆናችን፥ ዛሬ እግዚአብሔር ከእኛ ስለሚፈልገው ነገር የኢያሱ ሕይወት መልካም ምሳሌ የሆነው እንዴት ነው? ለ) ከኢያሱ ሕይወት ውስጥ ከምታየው ባሕርይ በሕይወትህ ልታያቸው የምትፈልጋቸውን ነገሮች ዘርዝር።

የመጽሐፉ ኢያሱ ርእስ

መጽሐፉ፥ መጽሐፈ ኢያሱ ወልደነዌ የሚለውን ስም ያገኘው በውስጡ ዋና ገጸ ባሕርይ ሆኖ ከቀረበውና የእስራኤል ሕዝብ መሪ ከሆነው ከኢያሱ ነው። ከሙሴ ሞት በኋላ፥ እግዚአብሔር ኢያሱን መረጠውና የከነዓንን ምድር ድል በመንሣት የእስራኤልን ሕዝብ እንዲመራ በኃይል አስታጠቀው።

የመጽሐፈ ኢያሱ ዋና ዓላማ

መጽሐፉ የተሰየመው፥ በመጽሐፉ ውስጥ በሚገኘው ዋና ተዋናይ በኢያሱ ቢሆንም፥ ትኩረቱ ግን በእርሱ ላይ ሳይሆን በእግዚአብሔር ላይ ነው። የእግዚአብሔር ሕዝብ መሪ የሆነውና የእስራኤልን ጦር በመምራት ድልን ያስገኘው እግዚአብሔር ነው። ኢያሱ በእግዚአብሔር ትእዛዝ ሥር ያለ ሰብአዊ መሪ በመሆኑ ትእዛዙን በቀጥታ ይፈጽም ነበር።

ከሌሎች መጻሕፍት (መጽሐፈ መሳፍንት፥ ሳሙኤልና ነገሥት) ጋር በአንድነት ሆኖ የመጽሐፈ ኢያሱ ዋና ዓላማ እግዚአብሔር በታሪክ ውስጥ ከእስራኤል ጋር የገባውን ቃል ኪዳን እንዴት እንደፈጸመ ማሳየት ነው። መጽሐፈ ኢያሱ የሚያሳየው፥ እስራኤላውያንን ወደ ከነዓን ምድር በማምጣትና ለአብርሃም ከብዙ መቶ ዓመታት በፊት የገባውን ቃል ኪዳን በመፈጸም፥ የቃል ኪዳን ተስፋዎቹን በታማኝነት እንዴት እንደጠበቀ ነው (ዘፍ. 15፡18-21)። ለእግዚአብሔር ሕዝብ ምንም ያህል አስቸጋሪ ሆኖ ቢታይም፥ እግዚአብሔር ለሰጠው ተስፋ ታማኝ መሆኑን አሳየ።

መጽሐፈ ኢያሱ በጠላቶች ላይ ድል የሚገኘው በእግዚአብሔር ኃይልና አመራር ብቻ መሆኑን ያሳያል። ሕዝቡ በእርሱ ላይ በእምነት በሚደገፉበትና ሙሉ ለሙሉ እርሱን በሚታዘዙበት ጊዜ ብቻ ይፈጸማል። ኃጢአት የእግዚአብሔርን ሥራ የሚከለክል ሲሆን፥ እምነት ግን በእግዚአብሔር ሕዝብ መካከል የእግዚአብሔር ኃይል እንዲገለጥ ያደርጋል። ድል የሚገኘው በመታመንና በመታዘዝ ነው።

18ኛ ጥያቄ፥ ሀ) የመጽሐፈ ኢያሱ ዓላማ በመንፈሳዊ ሕይወት ጠላቶቻችን ላይ ድልን የማግኘ ምሥጢር ምን እንደሆነ የሚያስተምረን እንዴት ነው? ለ) ይህ በሕይወትህ ሲፈጸም ያየኸው እንዴት ነው? ሐ) እግዚአብሔር በሕይወትህ ስለሠራው ሥራ እርሱን ለማመስገን አሁኑኑ ጊዜ ይኑርህ።

3ኛ ቀን፡- ኢያሱ 1-12

19ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ብዙ ክርስቲያኖች በመንፈሳዊ ሕይወታቸው ሽንፈት የሚደርስባቸው ለምንድን ነው? ለ) ብዙ ክርስቲያኖች ያለማቋረጥ በኃጢአት የሚወድቁትና ጨርሶ ድል የማያገኙ የሚመስሉት ለምንድን ነው? ሐ) እግዚአብሔር ከእኛ የሚፈልገው ይህን ይመስልሃልን? ግለጥ።

እግዚአብሔር ለሕዝቡ ድልን ለመስጠት ቃል ገብቷል። ጳውሎስ ለሮሜ ክርስቲያኖች ሲጽፍ፥ «በዚህ ሁሉ ግን በወደደን በእርሱ ከአሸናፊዎች እንበልጣለን» ብሎአል (ሮሜ 8፡37)። በተጨማሪ 1ኛ ቆሮ. 15፡57፤ 1ኛ ዮሐ. 2፡13፤ 4፡4 ተመልከት። ይህ ድል ግን እንዲሁ በቀላሉ የሚገኝ ነገር አይደለም። ለዚህ ድል ዝግጅት ማድረግ ያሻናል። እምነት ሊኖረን ያስፈልጋል። ድል የሚገኘው ከእግዚአብሔር እንጂ በራሳችን ጥረት እንዳልሆነ ማወቅ ያስፈልጋል። በኃጢአት ላይ የድል ነሺነት ሕይወት በመኖር፥ የተቀደሰን ልንሆን ያስፈልጋል። ለእግዚአብሔር ታዛዦች መሆን አለብን። የመጽሐፈ ኢያሱ የመጀመሪያ ክፍል እስራኤላውያን ከነዓንን ድል አድርገው በወረሱት ልምምድ በኩል እነዚህን አስፈላጊ መንፈሳዊ እውነቶችን ይገልጣል።

20ኛ ጥያቄ. ኢያሱ 1-12 አንብብ። ሀ) እግዚአብሔር ኢያሱን ለመሪነት ያዘጋጀው እንዴት ነው? ለ) እግዚአብሔር በጠላቶች ላይ ስላዘጋጀው የድል መንገድ ሁለቱ ሰላዮች የተማሩት ነገር ምን ነበር? ሐ) ቀይ ባሕርን መሻገር ለእስራኤላውያን የሚያሳየው ነገር ምንድን ነው? (ኢያ. 3፡10-13)። መ) ለመታሰቢያ ይሆን ዘንድ በዮርዳኖስ ምዕራባዊ ክፍል እስራኤላውያን የገነቡት ነገር ምን ነበር? ለምን? ሠ) በጌልጌላ ምን ተደረገ? ረ) ኢያሱ የተገናኘው የእግዚአብሔር ሠራዊት አዛዥ ማን ነበር? ሰ) በኢያሪኮ ላይ እግዚአብሔር ለአይሁዳውያን ድልን የሰጠው እንዴት ነበር? ሸ) እስራኤላውያን ጋይን ያላሸነፉት ለምንድን ነው? ቀ) እስራኤላውያን በኢባል ተራራ ምን አደረጉ? በ) አይሁድ እንዳያጠፏቸው የገባዖን ሰዎች ያደረጉት ምን ነበር? ተ) በእስራኤላውያን የተደመሰሱትን የተለያዩ ሕዝቦች ዘርዝር።

I. እስራኤላውያን ዮርዳኖስን በመሻገር ወደ ከነዓን ገቡ፤ (ኢያሱ 1-5)።

እስራኤላውያን በዮርዳኖስ ወንዝ ምሥራቃዊ ክፍል ሰፍረው ነበር። ከ40 ዓመታት በፊት የቀይ ባሕርን እንዲሻገሩ የረዳቸው እግዚአብሔር፥ ከሙሴ ሞት በኋላ ደግሞ የዮርዳኖስን ወንዝ እንዲሻገሩ አዘጋጃቸው።

ሀ. በመጀመሪያ ግን እግዚአብሔር የእስራኤል ሕዝብ መሪ እንደ መሆኑ ኢያሱን ወደ ፊት ለሚጠብቀው አዲስ ኃላፊነት ለማዘጋጀት ፈለገ (ኢያሱ 1)። ስለዚህም እግዚአብሔር ለኢያሱ አንዳንድ ትእዛዛትን ሲሰጠው እንመለከታለን፡- 1) ከሙሴ ጋር እንደነበረ ከኢያሱም ጋር እንደሚሆንና በጠላቶቹ ሁሉ ላይ ድልን እንደሚሰጠው ቃል ገባለት። 2) እግዚአብሔር ለኢያሱ እንዲበረታና እንዲጠነክር፥ እምነቱንም በእርሱ ላይ እንዲያደርግ ነገረው። 3) እግዚአብሔር ኢያሱን ከቃል ኪዳኑ ወይም በሙሴ በኩል ከሰጠው ሕግጋት እንዳይለይ አስጠነቀቀው። ይልቁንም እነዚህን ሕግጋት በሕይወቱ በመኖር ሊያሳይና በልቡ ሊሰውር ይገባው ነበር። እግዚአብሔር ለኢያሱ እንዲከናወንለት የሚያደርገው እርሱን ካወቀና ቃሉን ከታዘዘ ብቻ ነበር።

21ኛ ጥያቄ፥ እነዚህን ሦስት ነገሮች በዚህ ዘመን ያሉ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ማስታወስ የሚያስፈልጋቸው ለምንድን ነው?

ለ. እስራኤላውያን ዮርዳኖስን ከተሻገሩ በኋላ በመጀመሪያ ወደምትገኘዋ ከተማ ወደ ኢያሪኮ ኢያሱ ሁለት ሰላዮችን ላከ (ኢያሱ 2)። እነዚህ ሁለት ሰላዮች ረዓብን አገኙአት። ረዓብም በከነዓናውያን ልብ እግዚአብሔር ፍርሃትን እንዳደረገና እያንዳንዱ ሰው እግዚአብሔር ከአይሁድ ጋር ስለሆነ በእነርሱ መሸነፋችን የማይቀር ነው የሚል ግምት እንዳደረበት ነገረቻቸው።

ረዓብ ምን ዓይነት ሴት እንደነበረች ማወቅ አስቸጋሪ ነው። ሴተኛ አዳሪ የነበረች ሴት ትመስላለች፤ (ኢያ. 2፡1)። ነገር ግን ይህ ስለማንነቷ የሚገልጠው ቃል የሆቴል ቤት ዓይነት መኝታ ክፍሎችንም

የምታከራይ ሴት እንደሆነችም ሊያመለክት ይችላል። ሁለቱ ሰላዮችም ወደ እርሷ ቤት የገቡት ለዚህ ሊሆን ስለሚችል፥ በዚህ መልኩ ልንተረጉመው እንችላለን። ረዓብ ሰላዮቹን በመሸሸግ በእግዚአብሔር ላይ ያላትን እምነት ስለገለጠች፥ እርሱ አከበራት። በአዲስ ኪዳን የእምነት ምሳሌ ሆና ቀርባለች (ዕብ. 11:31፤ ያዕ. 5:25)። በኋላም ከይሁዳ ነገድ የሆነ ሰው ስላገባች፥ መሢሑ ክርስቶስ የመጣበት ዘር አካል ሆናለች፤ (ማቴ. 1:5)። የዳነችው በእምነትና በመታዘዝ ቀይ ፈትልን በመስኮቷ በኩል ስላንጠለጠለች ነው። ብዙዎች ይህ እኛን ያዳነ የክርስቶስ ደም ምሳሌ ነው ይላሉ።

ሐ. እስራኤላውያን የዮርዳኖስን ወንዝ ተሻገሩ (ኢያሱ 3)። እስራኤላውያን የዮርዳኖስን ወንዝ በተሻገሩ ጊዜ እጅግ ሞልቶ እንደ ነበረ እናነባለን። ለመሻገርም የማያስችል ነበር። እግዚአብሔር ግን ተአምር ሠራ። ምናልባት በሚንሸራተት ጭቃ ወይም በመሬት መንቀጥቀጥ ምክንያት [መዝ. (114)3-4] በስተሰሜን 25 ኪሎ ሜትር ርቆ በሚገኝና እስራኤላውያን በተሻገሩት አዳም በሚባል ከተማ ውኃው ተገድቦ ይሆናል። በምንም መንገድ ይሁን፥ እግዚአብሔር ምንም ነገር ይጠቀም፥ ተአምር ነበር። 2 ሚሊዮን የሚሆኑ ሰዎች የዮርዳኖስን ወንዝ በየብስ ተሻገሩ።

ይህ ተአምር ሁለት ዋና ዋና ዓላማዎች ነበሩት። የመጀመሪያው፥ ሙሴ ሕዝቡን ቀይ ባሕርን እንዳሻገራቸው ሁሉ፥ ኢያሱም እውነተኛ መሪ መሆኑን ለማሳየት ነበር። ሁለተኛ፥ እስራኤላውያን እግዚአብሔር ከእነርሱ ጋር እንደሆነና በጠላቶቻቸው ላይ ድልን እንደሰጣቸው የሚያሳይ ነበር።

መ. እስራኤላውያን በዮርዳኖስ ምዕራባዊ ክፍል መታሰቢያን አቆሙ (ኢያሱ 4)። ኢያሱ በመጽሐፉ ውስጥ እስራኤላውያን ከእነርሱ በኋላ ለሚመጣ ትውልድ ቋሚ ማስታወሻ ይሆን ዘንድ እግዚአብሔር በዚህ ዘመን ለእነርሱ ያደረገላቸውን እንዲያውቁ፥ በርካታ ጊዜያት መታሰቢያ ያቆሙ ነበር። ለእያንዳንዱ የእስራኤል ነገድ አንድ አንድ ድንጋይ የቆመለትና በአጠቃላይ 12 ድንጋዮች በመታሰቢያነት የቆሙት እግዚአብሔር የዮርዳኖስን ወንዝ እንዲሻገሩ

እስራኤላውያንን እንዴት እንደረዳቸው በመታሰቢያነት ለማሳየት ነበር።

ሠ. በጌልጌላ የአይሁድ መገረዝ (ኢያሱ 5)። አይሁድ 40 ዓመታት እግዚአብሔርን ባለመታዘዝ ኖረዋል። ወንዶች ልጆቻቸውን አልገረዙም ነበር። ግዝረት አይሁድ በቃል ኪዳኑ ውስጥ ለመኖራቸው ውጫዊ ምልክት ነበር፤ በተጨማሪ ራሳቸውን ከኃጢአት የመለየታቸው ምልክት ነበር። በግብፅ ሲኖሩ የነበረባቸው የኃጢአት ነውር አልለቀቃቸውም ነበር፤ (ኢያሱ 5፡9)። ስለዚህ እግዚአብሔር አይሁድ ምድሪቱን እንዲወርሱ ከማድረጉ በፊት በመንፈሳዊ ሁኔታ ሊያዘጋጃቸው ያስፈልግ ነበር። በግዝረት የሕመም ስሜት ውስጥ ማለፋቸው እግዚአብሔር ከእነርሱ ጋር የገባውን ቃል ኪዳን የማክበራቸውን አስፈላጊነት የሚያሳስብ ነበር። በዚያ ቀን በምድረ በዳ ለ40 ዓመታት የተመገቡት መና አበቃና የከነዓንን ምድር ፍሬ መብላት ጀመሩ።

በዮርዳኖስ በስተ ምዕራብ ለመጀመሪያ ጊዜ አይሁድ በሰፈሩበት በጌልጌላ የተፈጸመ አንድ ሌላ በጣም አስፈላጊ ነገር ነበር። ጌልጌላ የእስራኤል ሕዝብ ጊዜያዊ ዋና ማዕከል ሆነች። በዚህ ስፍራ ኢያሱ «የእግዚአብሔር ሠራዊት አዛዥ» የሆነውን ተገናኘው። መዋጋት ከመጀመሩ በፊት፥ የእስራኤልን ጦር የሚመራው እርሱ እንጂ ኢያሱ እንዳልሆነ እግዚአብሔር ሊያስታውሰው ፈለገ። በመጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር ብዙ ጊዜ «የሠራዊት ጌታ» በመባል ይታወቃል። ብዙ ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ «የሠራዊት ጌታ» የተባለው እግዚአብሔር የእስራኤል ግለት የሕዝቡ ሠራዊት እውነተኛ መሪ ነበር። ኢያሱ በእርሱ ትእዛዝ ሥር ነበር። ብዙ ሰዎች የጌታ ጦር አዛዥ የነበረው ይህ አለቃ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው ብለው ያስባሉ።

22ኛ ጥያቄ ሀ) ለኢያሱ ይህንን እውነት የመረዳት አስፈላጊነቱ ምን ነበር? ለ) ዛሬ ይህንን እውነት ከሕይወታችን ጋር እንዴት ልናዛምደው እንችላለን?

ረ. እስራኤላውያን ኢያሪኮን ያለ ውጊያ ያዙ (ኢያሱ 6)። እስራኤላውያንን የገጠመቻቸው የመጀመሪያዋ ከተማ

ጠንካራዋ ኢያሪኮ ነበረች። ዙሪያዋን በትልቅ ግንብ የታጠረች፥ በምሽት የሚዘጋ ትልቅ መዝጊያ የነበራት ስለሆነ፥ እርስዋን ማጥቃት ፈጽሞ አስቸጋሪ ነበር። ይህችን ከተማ ያለ አንዳች ጦርነት እንዲይዙዋት በማድረግ ድልን የሚሰጥ እግዚአብሔር እንጂ እነርሱ እንዳይደሉ አሳየ። እስራኤላውያን በኢያሪኮ ግንብ ዙሪያ በእምነት ስለዞሩ ቅጥሩ በሰባተኛው ቀን ወደቀ። በከነዓን ምድር በመጀመሪያ ልትጠፋ ያለችው ከተማ ኢያሪኮ ስትሆን በርሷም ውስጥ ያሉት ነገሮችን በሙሉ እንዲያጠፉ ወይም ለእርሱ ጥቅም ብቻ እንዲያውሉ እግዚአብሔር አዘዘ። ከጦርነቱ ምርኮ የሚገኝ ማንኛውም ነገር ቢሆን ለግል ጥቅም እንዳይውል ተከለከለ።

በተጨማሪ ኢያሱ ይህችን ከተማ እንደገና ለመገንባት የሚሞክር ሰው ሁሉ በልጆቹ ሞት መከራ ያገኘው ዘንድ ከተማይቱን ረገመ (በ1ኛ ነገሥት 16፡34 የዚህን ጥቅስ ፍጻሜ እናገኛለን)።

ሰ. እስራኤላውያን በኃጢአታቸው ምክንያት በጋይ ተሸነፉ (ኢያሱ 7-8)። እግዚአብሔር በጋይ በጣም አስፈላጊ የሆኑ ሁለት ትምህርቶችን ለእስራኤላውያን ማስተማር ነበረበት። በመጀመሪያ፥ ድል ለማግኘት መደገፍ ያለባቸው በእግዚአብሔር እንጂ በራሳቸው ኃይል እንዳልነበረ ነው። እስራኤላውያን ትንሿን የጋይ ከተማ ያለ እግዚአብሔር ርዳታ በራሳቸው ኃይል እንደሚያሸንፉ ገመቱ፤ ነገር ግን ተሸነፉ።

ሁለተኛው ነገር ደግሞ፥ እግዚአብሔር ለእነርሱ የሚሠራውን ሥራ በመካከላቸው እንዳይሠራ የሚከለክለው ኃጢአት እንደሆነ ማሳየት ነበረበት። አካን እግዚአብሔርን ስላልታዘዘና ከኢያሪኮ ከተማረከው ነገር ለራሱ የሚሆነውን ስላስቀረ እስራኤላውያን እንዲሸነፉ አደረገ። እስራኤላውያን በተሠራው ኃጢአት ከፈረዱና ከመካከላቸው ካስወገዱ በኋላ ብቻ እግዚአብሔር በጋይ ምድር ላይ ድልን ሰጣቸው። እግዚአብሔር በኃጢአት ላይ ያለውን ጥላቻ ለመግለጥና የእግዚአብሔርን ግኅበረሰብ ኃጢአት እንዴት ችግር ላይ ሊጥለው እንደሚችል ለማሳየት፥ ይህ ታሪክ፥ እግዚአብሔር አካንና ቤተሰቡ ሁሉ እንዲገደሉ መስማማቱን ያሳየናል። በእግዚአብሔር ሕዝብ መካከል የሚፈጸም ኃጢአት በዚያ ሰውና በእግዚአብሔር መካከል

የሚሆን ግላዊ ጉዳይ ብቻ ሳይሆን፥ የእግዚአብሔርን ሕዝብ በአጠቃላይ የሚመለከት ነው። በአክአብና በቤተሰቡ በተቃጠለ አካል ላይ የተከመረው ድንጋይ ኃጢአት እንዴት ሰዎችን እንደሚጎዳ የሚያሳይ የመታሰቢያ ሐውልት ሆኖ የሚያገለግል ነበር።

23ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ድል ለማድረግ ባለን ችሎታ ላይ ኃጢአት ስለሚያመጣው ችግር ምን መማር እንችላለን? ለ) ስለ እግዚአብሔር ባሕርይና ኃጢአትን በከባድ ሁኔታ እንዴት እንደሚመለከተው ከዚህ ታሪክ ምን መማር እንችላለን? ሐ) ብዙ ጊዜ ኃጢአትን እንደ ቀላል ነገር የምንመለከተው እንዴት ነው? መ) በኃጢአት ላይ ስላለን አመለካከት ይህ ምን ይላል? ሠ) ኃጢአትን በቀላል ሁኔታ መመልከት በአጭር ጊዜ ውስጥ በቤተ ክርስቲያን እንዲሰፋፋ የሚያደርገው እንዴት ነው?

የእግዚአብሔር ሕዝብ ጋይን ካሸነፉ በኋላ ወደ ሴኬም ተጓዙ። ሴኬም የሚገኘው በጌባል ተራራ ግርጌ ነበር። በጌባልና በገሪዛን ተራራ ላይ በእግዚአብሔርና በእስራኤላውያን መካከል የተደረገው ቃል ኪዳን ታደሰ። በጌባል ተራራ ላይ የእግዚአብሔርን ሕግ ቢጠብቁ ስለሚያገኙት በረከት ከፊሎቹ እስራኤላውያን አነበቡ። የቀሩት ደግሞ በገሪዛን ተራራ ላይ ሆነው የእግዚአብሔርን ሕግ ባይጠብቁ ስለሚገጥሟቸው ርግማኖች የተጻፉትን አነበቡ። ከዚያም በአንድነት ቃል ኪዳናቸውን አደሱ።

ሸ. የገባዖን ሰዎች እስራኤላውያንን አታለሉ (ኢያሱ 9)። ከትላልቅና ከተገነቡ ከተሞች ብዙ ኪሎ ሜትር ሳይርቁ የሚገኙት የገባዖን ሰዎች በኢያሪኮና በጋይ የነበረቱን ከነዓናውያንን በማሸነፍ ሙሉ በሙሉ እንዴት እንዳጠፏቸው ሰሙ። ስለዚህ ከሩቅ ቦታ የመጡና ከእስራኤላውያን ጋር ለመተባበር የፈለጉ በመምሰል ሊያታልሏቸው ወሰኑ። አይሁድም በጉዳዩ እግዚአብሔርን ሳይጠይቁ ከሰዎቹ ጋር ስምምነት አደረጉ። እግዚአብሔር ከከነዓናውያን ጋር ምንም ዓይነት ስምምነት እንዳያደርጉ አግዶአቸው ነበር፤ (ዘጸ. 34፡12፥ 15)። ስለዚህ ጉዳይ ንጉሣቸው የሆነውን እግዚአብሔርን ስላልጠየቁ ተታለሉ። ለገባዖን ሰዎች

ቃላቸውን ሰጥተው ስለ ነበር ምንም ነገር ያደርጉባቸው ዘንድ እግዚአብሔር አልፈቀድም። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እንደምናየው እግዚአብሔር ሕዝቡ የገቡትን ቃል እንዲጠብቁ ከፍተኛ ትኩረት ያደርግ ነበር (ዘሌ. 19፡12-13)፤ ነገር ግን የገባዖንን ሰዎች ባሪያዎች አደረጉአቸው።

ቀ. ከደቡብ ከነዓን ነገሥታት ጋር የተደረገ ጦርነት (ኢያሱ 10)። የደቡብ ከነዓን ነገሥታት የገባዖን ሰዎች ከእስራኤላውያን ጋር መተባበራቸውን በሰሙ ጊዜ ገባዖንን ወጉ። እስራኤላውያንም ከገባዖን ሰዎች ጋር ባደረጉት ስምምነት የተነሣ የገባዖንን ሰዎች በዚህ ጦርነት መርዳት ግዴታቸው ነበር፤ ስለዚህ እስራኤላውያን አምስቱን የከነዓን ነገሥታት ወግተው አሸነፏቸው። እግዚአብሔር አሁንም ለእስራኤል ሲል ተአምር አደረገ። የእነዚህን አምስት ነገሥታት ሠራዊት ፈጽመው ይመቱ ዘንድ ፀሐይን እንድትቆም አደረገ። የእስራኤል ጦር ከገደላቸው ይልቅ እግዚአብሔር ከሰማይ በላከው፥ በበረዶ ድንጋይ የሞቱት ቁጥር ይበልጥ ነበር። ከዚህ በኋላ ኢያሱ ወደፊት በመገስገስ በደቡብ ከነዓን የሚገኙትን ሌሎች ዋና ዋና ከተሞች አሸነፈ።

** እግዚአብሔር ለእስራኤላውያን መዋጋቱን የሚገልጸውን የዚህን ምዕራፍ ትኩረት አስተውል (ኢያ. 10፡14፥ 42)። ጠላቶቻቸውን እንዲያሸንፉ ያደረጋቸው የራሳቸው ብርታት ሳይሆን ስለ እነርሱ ሲል የተዋጋው የእግዚአብሔር ኃይል ነው።

24ኛ ጥያቄ፥ በሕይወታችን ለሚያጋጥመን ለማንኛውም ድል ይህ ነገር እውን የሆነው እንዴት ነው?

በ) የሰሜን መንግሥታት ተሸነፉ (ኢያሱ 11)። እስራኤላውያን በኢያሱ መሪነት በመካከለኛይቱ ከነዓን የሚገኙትን ዋና ዋና ነገሥታት (ኢያሪኮና ጋይን) እና እንደዚሁም የደቡብ ከነዓን ነገሥታትን ካሸነፉ በኋላ ወደ ሰሜን ከነዓን ከተሞች ዘመቱ (ኢያሱ. 11፡18)። ይህ ጦርነት ረጅም ጊዜ የወሰደ ቢሆንም (ኢያሱ 11፡18)፥ ሆኖም በሰሜኑም የሚገኙት ዋና ዋና ከተሞች በሙሉ ተሸነፉና እስራኤላውያን ተቆጣጠሩአቸው።

አሁን እያንዳንዱ ነገድ በምድሪቱ የቀሩትን ከነዓናውያን የማጥፋት ኃላፊነት ነበረበት። ነገር ግን ለእግዚአብሔር በመታዘዝ እንደማጥፋት ከቀሩት ከነዓናውያን ጋር በሰላም መኖርን መረጡ። በዚህም ምክንያት ወደ ፊት እንደምናየው፥ ከነዓናውያን ኃጢአትን ለእስራኤል ሕዝብ በማስለመድና እነርሱን ወደ ኃጢአት በመምራት የእግዚአብሔር ቁጣ በእስራኤላውያን ላይ እንዲመጣ አደረጉ።

ተ) በእስራኤል የተሸነፉ የ31 ነገሥታት ዝርዝር (ኢያሱ 12)።

25ኛ ጥያቄ፥ ከተሞቹ የት የት እንዳሉ ለማወቅ በዚህ መጽሐፍ በስተጀርባ ያለውን ካርታ ተመልከት።
26ኛ ጥያቄ፥ ሀ) በእግዚአብሔር ጠላቶች ላይ ድል ለመቀዳጀት የሚጠቅሙትን መመሪያዎች ከእነዚህ ምዕራፎች ውስጥ ዘርዝር። ለ) ድል አድራጊ ክርስቲያን እንድትሆን እነዚህን መሠረታዊ የሥነ ምግባር ሕግጋት ከሕይወትህ ጋር እንዴት እንደምታዛምድ ግለጽ።

4ኛ ቀን፡ - ኢያሱ 13-24

ክርስቲያን በሕይወቱ ከሚያጋጥሙት አደገኛ ነገሮች አንዱ ሰላምና በረከትን በሚያገኝ ጊዜ እግዚአብሔርን መርሳት ነው። ሙሴ ስለዚህ ጉዳይ በዘዳ. 8፡7-20 ባለው ክፍል እስራኤላውያንን አስጠንቅቆአቸዋል። የከነዓን ምድር በሙሉ ለእስራኤላውያን (ለአሥራ ሁለቱም ነገዶች) ከተከፋፈለ በኋላ እያንዳንዱ ሰው በተሰጠው ምድር አርፎ ሲኖር ሕዝቡ በዕለታዊ ተግባራቸው እየተጠመዱ በመፈተናቸው እግዚአብሔርን የመርሳት ከፍተኛ ዝንባሌ ታይቶባቸው ነበር፤ ስለዚህ ኢያሱ ሕዝቡን ሁሉ ወደ ሴኬም ጠራና ቃል ኪዳኑን አደሰ። እግዚአብሔርን ወይም ሌላን ነገር እንዲመርጡ፥ በቃል ኪዳኑ ስምምነት እንዲኖሩ ወይም በእግዚአብሔር ላይ እንዲያምፁ ምርጫ ግድረግ እንዳለባቸው አስገነዘባቸው። እኛም ልክ እንደ እስራኤላውያን ሁሉ ራሳችንን ለእግዚአብሔር ለመስጠት የገባነው ቃል ኪዳን ያለማቋረጥ መታደስ አለበት። በመጀመሪያ እንዳመንን ወይም ራሳችንን ለእግዚአብሔር እንደሰጠን የገባነው ቃል ኪዳን ያለማቋረጥ መታደስ አለበት፤ አለበለዚያ መንፈሳዊ ሕይወታችን እየቀዘቀዘ ይሄድና እግዚአብሔርን እንረሳለን።

27ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ሰላምና በረከት በሞላበት ጊዜ እግዚአብሔርን መርሳት በጣም ቀላል የሚሆነው ለምንድን ነው? ለ) ስለ ራስህ ሕይወት አስብ። በሙሉ ልብህ እግዚአብሔርን እንደምትወደውና እንደምትከተለው የገባኸውን ቃል ኪዳን ለመጨረሻ ጊዜ ያደስከው መቼ ነው? ሐ) እግዚአብሔር ስለ ሰጠህ በረከት ሁሉ እስቲ ለጥቂት ጊዜ አስብ። መ) ስለ እነዚህ ጉዳዮች ለአንድ አፍታ እርሱን አመስግን። ሠ) እግዚአብሔርን ለመከተል፥ እርሱን ሁልጊዜ ለማገልገል፥ በፊቱ በፍጹም ንጽሕና ለመመላለስ ወዘተ. የገባኸውን ቃል ኪዳን አድስ።

28ኛ ጥያቄ፥ ኢያሱ 13-24 አንብብ። ሀ) በመጽሐፉ በስተጀርባ የሚገኘውን ካርታ ተመልከት። ቦታ የተሰጣቸው ነገዶች ሁሉ ያሉት የት ነበር? ለ) ለካሌብ የተሰጠው ምን ነበር? ሐ) የስድስቱ መማፀኛ ከተሞች ዓላማ ምን ነበር? መ) ለሌዋውያን ስንት ከተሞች ተሰጡአቸው? ሠ) የጎሣ ጦርነት ሊያስከትል የነበረ በምሥራቅ በሚገኙ ጎሣዎች የተፈጸመ ተግባር ምን ነበር? ረ) ኢያሱ ከመሞቱ በፊት ለእስራኤላውያን የሰጠው ማስጠንቀቂያ ምን ነበር?

1. የከነዓን ምድር ለእስራኤላውያን መደልደል (ኢያሱ 13-21)።

አብዛኛው የከነዓን ምድር እንደተያዘ፥ እግዚአብሔር ለኢያሱ ምድሪቱን ለ12 ነገዶች እንዲያከፋፍል አዘዘው። እስካሁን ድረስ ያልተወረሩና ያልተያዙ ከተሞች በምድሪቱ ክፍል እንዲወርሱ የተደለደሉ ነገዶች የማስለቀቅ ኃላፊነት ነበረባቸው።

ሀ. ከዮርዳኖስ በስተ ምሥራቅ የሚገኙ ነገዶች፡- እንደምታስታውሰው፥ ሙሴ ከዮርዳኖስ በስተምሥራቅ የሚገኘውን ስፍራ ለሮቤል ለጋድ ነገዶችና ለምናሴ ነገድ እኩሌታ ሰጥቶ ነበር። አሁን ክልላቸው ተወስኗል።

ለ. ከዮርዳኖስ በስተምዕራብ የተደለደሉ ነገዶች፡- ለቀሩት ዘጠኝ ተኩል (9 1/2) ነገዶች ከዮርዳኖስ በስተምዕራብ የሚገኘው ክፍል ተሰጣቸው። በእግዚአብሔር ላይ ለነበረው እምነትና ጥንካሬ የይሁዳ መሪ ለነበረው ለካሌብ ልዩ ትኩረት ተሰጠውና የኬብሮንን ምድር አገኘ። ኢያሱ ለነገዶቹ ሁሉ የሚሆነውን

ምድር ደለደለ፤ ክልላቸውን ወሰነ፤ በክልላቸው ውስጥ ያሉትንም ከተሞች ነገራቸው። ከዚህ በኋላ በክልላቸው ውስጥ የሚገኙትን ከተሞች ሁሉ የመያዝ ኃላፊነት የእነርሱ ነበር። እያንዳንዱ ነገድ ገና ወርሮና አሸንፎ የሚይዘው ክልል ነበረው። ከአሥራ ሁለቱ ነገዶች ዋና ዋና ለሆኑት፥ ለይሁዳ፥ ለኤፍሬምና ለምናሴ ነገዶች ስለተሰጠው ምድር ሰፊና ጥልቀት ያለው ትንተና ቀርቦአል።

ሐ. የመማፀኛ ከተሞች፡- በዮርዳኖስ በስተምሥራቅ ሦስት፥ በስተምዕራብ ሦስት፥ በአጠቃላይ ስድስት ከተሞችን እግዚአብሔር የስደተኞች ከተሞች ይሆኑ ዘንድ ለየ። የእነዚህ ከተሞች ዋና ዓላማ አንድን ሰው በስሕተት ለገደለ ሰው የጥበቃ ስፍራ ለመስጠት ነበር። ከሚቹ ሰው ዘመዶች ሊደርስበት ከሚችል ብቀላ ለመዳን ከእነዚህ ከተሞች ወደ አንዱ መሸሽ ነበረበት። የዚህ ዓይነቱ የፍትሕ ሥርዓት በእስራኤል ነገዶች መካከል በቤተሰባቸው ውስጥ በሞተ ሰው ምክንያት ሊፈጠር የሚችለውን በቀልና የእርስ በርስ ግጭት ለመከላከል ነበር።

29ኛ ጥያቄ፥ ሀ) ይህ መንገድ በምድሪቱ ሰላምን ለማስፈን መልካም የሆነው ለምንድን ነው? ለ) በቀል ፍለጋ ወደበለጠ ጦርነትና ጥፋት የሚመራው እንዴት ነው? ሐ) ሮሜ 12፡17-21 አንብብ። ብዙ ክርስቲያኖች ይህንን ትእዛዝ የማይከተሉት ለምንድን ነው? መ) ክርስቲያኖች ብዙ ጊዜ እርስ በርስ በቀልን የሚፈላለጉት እንዴት እንደሆነ ምሳሌዎችን ስጥ። ሠ) ለእግዚአብሔር ቤተሰቦች ይህንን የማድረግ ውጤት ምንድን ነው?

መ. ምንም ምድር ያልተሰጣቸው ሌዋዊያን በ12 ነገዶች የመሬት ድልድል ውስጥ ተሰራጭተው ያሉ 48 ከተሞች ተሰጧቸው። በተጨማሪ ከተሞቹን የሚከቡ ለሰብልና ለከብቶቻቸው ግጦሽ የሚሆን መሬት ተሰጣቸው።

2. ምሥራቃዊ ነገዶች ወደ አገራቸው ተመለሱ (ኢያሱ 22)። ከዮርዳኖስ በስተምሥራቅ የሚገኘውን ሥፍራ የወረሱት ነገዶች በስተምዕራብ የሚገኘውን ምድር ለመውረስ ያሉትን 9 1/2

ነገዶች ለመርዳት፥ እንደ እነርሱ ምድራቸውን እስኪወርሱ ድረስ ለመዋጋት ቃል ገብተው ነበር። ቃላቸውንም ጠብቀዋል። አብዛኛው የጦርነቱ ክፍል ተጠናቆ ስለነበር፥ ወደ ምድራቸው ለመመለስ ፈቃድ አገኙ። ወደ ስፍራቸውም ለመመለስ፥ ወደ ዮርዳኖስ ወንዝ በደረሱ ጊዜ የምሥራቁና የምዕራቡ ክልል ድንበር በሆነው ስፍራ ላይ ትልቅ መሠዊያን ሠሩ። የቀሩት እስራኤላውያን ግን፡- ይህን መሠዊያ የሠሩት 2 1/2 ነገዶች ጣዖታትን ለማምለክ ሲሉ ነው ብለው ገመቱ። ስለዚህ ቅዱስ በሆነ ቁጣ ወንድሞቻቸውን ለመውጋት ተነሡ። የትኛውም ነገድ ለዚህ ቃል ኪዳን የማይታዘዝ ቢሆን ፍርዱ የሚመጣው በሁላቸውም ላይ እንደሆነ ተገንዝበው ነበር። ነገር ግን የተሠራው መሠዊያ ዋናው ዓላማ፡- እነዚህ 2 1/2 የሚሆኑ ነገዶች የእግዚአብሔር ሕዝብ አካል ለመሆናቸው የቀሩቱ 9 1/2 ነገዶች፥ እንዲያውቁላቸው፥ለማስታወሻ የተሠራ እንጂ ለጣዖት አምልኮ እንዳልሆነ ገለጡላቸው። እነዚህ 2 1/2 ነገዶች በዮርዳኖስ ወንዝ አማካይነት ከሌሎቹ ነገዶች የተለያዩ ስለነበሩ እስራኤላውያን እንደ መሆናቸው መጠን ወደ እስራኤል ገብተው እግዚአብሔርን እንዲያመልኩ፥ እንደ ባዕዳን እንዳይቆጠሩ ቋሚ የሆነ ምልክት እንዲኖር ለማድረግ በመፈለጋቸው ነበር መሠዊያውን የሠሩት።

30ኛ ጥያቄ፥ እስራኤላውያን የተሳሳተ አምልኮ ወደ መካከላቸው እንዳይገባ ከነበራቸው ፍላጎት ምን እንማራለን?

3. ኢያሱ ለእስራኤላውያን ያደረገው የስንብት ንግግር (ኢያሱ 23-24)

ኢያሱ የመሞቻው ጊዜ እንደተቃረበ በማወቁ፥ ቃል ኪዳናቸውን እንዲያድሱ የእስራኤልን ነገዶች በሙሉ በአንድነት ጠራቸው። ለእግዚአብሔር ሕግ መታዘዝ እንዳለባቸው ለሕዝቡ ለማስታወስ ፈልጎ ነበር። ሕዝቡም ቃል ኪዳናቸውን በሴሎ አደሱ። ይህ ስፍራ እስከ ዳዊት ዘመን ድረስ የእስራኤል ሕዝብ ሃይማኖታዊ ማዕከል ሆነ። የመገናኛው ድንኳን ያረፈውና እስራኤላውያን ለአምልኮ ይመጡ የነበረው ወደዚህ ስፍራ ነበር።

31ኛ ጥያቄ፥ ከመጽሐፈ ኢያሱ ጥናት ከሕይወትህ ጋር ልታዛምድና በቤተ ክርስቲያንህ ላሉ ሰዎች ልታስተምር የምትችላቸውን መንፈሳዊ ትምህርቶች ዘርዝር።

1. **የከነዓንን ምድር ለአብርሃምና ለዘሩ ለመስጠት ቃል ኪዳን የገባው እግዚአብሔር የሰጠውን የተስፋ ቃል ኪዳን ፈጸመ፤ (ዘፍ. 12፡7፤ 15፡7፥ 18-21)። እግዚአብሔር ለእስራኤላውያን በከነዓን ምድር በሚኖሩ ሰዎች ላይ ድልንና የከነዓንን ምድር ርስት አድርጎ ሰጣቸው።**

እኛ አይሁድ ስላልሆንን እነርሱ ለከነዓን ምድር የነበራቸውን በስሜት የተሞላ ቅርበት ልንረዳ አንችልም። የተስፋይቱ ምድር እግዚአብሔር ከአብርሃም ጋር ደግሞም በሲና ተራራ ከገባው ቃል ኪዳን ጋር በቅርብ የተያያዘች ናት። እንዲያውም እስራኤል ከምድሪቱ ጋር ያላት ግንኙነት ለቃል ኪዳኑ ምን ያህል ታዛዥ ናት በሚለው ነገር ላይ የተመሠረተ ነበር። ለቃል ኪዳኑ አለመታዘዝ ማለት በነገሥታት ዘመን እንደሆነው ከምድሪቱ ተባርረው ይወጣሉ ማለት ነው። በንስሐ መመለስና ለቃል ኪዳኑ መታዘዝ ማለት እግዚአብሔር ወደ ሰጣቸው የተስፋ ምድር ይመለሳሉ ማለት ነው። አይሁድ በ1948 ዓ.ም. ወደ ከነዓን የመመለሳቸው ነገር እግዚአብሔር እስካሁንም ድረስ ለአይሁድ ቃል ኪዳኑን እየጠበቀ መሆኑን የሚያሳይ ምልክት ነው።

የክርስቲያን ርስት ከሚታይ መሬት ርስት ወይም ምድራዊ ተስፋ ጋር የተያያዘ አይደለም። የእኛ የተስፋ ምድር መንግሥተ ሰማያት ነው። እኛ የሰማያዊ አገር ዜጎች ነን። ቤታችን በዚያ ነው፤ የምንጓዘውም ወደዚያው ነው። አንድ ክርስቲያን ስለምድራዊ መሬት ወይም በምድር ስላለው ቤት ከሚገባ በላይ ትኩረት ሲሰጥ፥ በምድር ላይ የሚኖረው ለጊዜው እንደሆነና እውነተኛ ቤቱ በሰማይ እንዳለ ረስቷል ማለት ነው።

32ኛ ጥያቄ፥ የሚከተሉትን ጥቅሶች ተመልከት። ስለ ዘላለማዊ ቤታችን የሚናገሩት ነገር ምንድን ነው? ዮሐ. 14፡1-4፤ ዕብ. 11፡10፥ 16፤ ፊል. 3፡20።

2. የእምነት ሕይወት የጦርነት ሕይወት ነው። ድል መንሣት ያለባቸው በርካታ ጠላቶች አሉ። ለአይሁድ ጠላቶቻቸው በአካል የሚታዩ አገሮች ወይም ነገዶች ሲሆኑ፥ ሊሸነፉ ያስፈልግ ነበር። ለክርስቲያን ሦስት ጠላቶች አሉት፤ እነርሱም፡- ሰይጣን፥ የዓለም ክፉ ሥርዓትና በሁላችንም ዘንድ ያለው የቀድሞው (አሮጌው) የኃጢአት ባሕርይ ናቸው። እነዚህን ጠላቶች የምናሸንፍበት ብቸኛው መንገድ የእግዚአብሔር ኃይል ነው። ይህንን ኃይል የምናገኘው በውስጣችን እንደሚሠራ ስናምን፥ ለእግዚአብሔር ሕግጋት ስንታዘዝና በቅድስና በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ስንራመድ ነው።

እግዚአብሔር ለአይሁድ የሠራዊታቸውና የሰማይ ሠራዊትም አዛዥ እንደሆነ አስተምሮአቸዋል። ለሕዝቡ ለመዋጋት እንደተዘጋጀ መለኮታዊ ተዋጊ ሆኖ እንመለከተዋለን፤ (ኢያሱ 10፡14)። በነቢያትና በቅኔ መጻሕፍት ውስጥ ሁሉ እግዚአብሔር ታላቅ ተዋጊ ሆኖ እናየዋለን። እስራኤላውያን በእግዚአብሔር ትእዛዝ ያካሄዱት ማንኛውም ዓይነት ጦርነት ቅዱስ ጦርነት ነበር።

ክርስቲያኖች እንደመሆናችን መጠን በአካል የሚታይ ሥጋዊ ጦርነት የለብንም። ክርስቲያኖች መብታቸውን ለማግኘት ኃይልን መጠቀም ስሕተት ነው። ጦርነታችን መንፈሳዊ ነው፤ (ኤፌ. 6፡12)። ክርስቶስ እኛ ያለንበት መንፈሳዊ ጦር መሪ ነው፤ ስለዚህ ለእርሱ ትእዛዝ መገዛት አለብን። ለእርሱ በመታዘዝ በእርሱ ርዳታ ብቻ የሚያጋጥሙንን መንፈሳዊ ጠላቶች ለማሸነፍ እንደምንችል መገንዘብ አለብን።

33ኛ ጥያቄ፥ ኤፌ. 6፡12። ሀ) ጳውሎስ የሚናገረው ስለማን ነው? ለ) እነዚህን ጠላቶቻችንን የምንዋጋውና የምናሸንፈው እንዴት

ነው? ሐ) ለጦርነቱ ማረጋገጫ የሚሆኑ አንዳንድ ነገሮች ከሕይወትህ ጥቀስ።

3. ድል ለማግኘት በሚኖረን ብቃት ውስጥ የእግዚአብሔር ቃል ማዕከላዊ ነው። በመጽሐፈ ኢያሱ ውስጥ በእግዚአብሔር ቃል ላይ ከፍተኛ ትኩረት ተሰጥቷል። የእግዚአብሔርን ቃል፥ በቃል ልናጠና፥ ልንረዳውና ልንታዘዘው ያስፈልጋል፤ (ኢያሱ 1፡7-8፤ 23፡6 ተመልከት)።

4. በመንፈሳዊ ሕይወት ውስጥ ድል፥ በሦስት ነገሮች ላይ የተመረኮዘ ነው፡-

   ሀ. ነገሮችን በራሳችን ጥበብና ብርታት ከማድረግ ይልቅ ኃይል እንዲሰጠን በጌታ ላይ መታመን አለብን።

   ለ. የእግዚአብሔርን ቃል ልንረዳውና ልንታዘዘው ያስፈልጋል።

   ሐ. በእግዚአብሔር ፊት የተቀደሰ ሕይወት መኖር አለብን።

34ኛ ጥያቄ፥ ከእነዚህ ሦስት ነገሮች ክርስቲያኖች ብዙ ጊዜ የማይጠብቋቸውና በዚህም ምክንያት በመንፈሳዊ ሕይወታቸው የሚሸነፉባቸው የትኞቹ ናቸው?

5. እግዚአብሔር ከሁሉ የባሱ ኃጢአተኞችን ይቅር ይላል። ከዚያም በእርሱ ዕቅድ ውስጥ እጅግ ጠቃሚ ሚና እንዲጫወቱ ያደርጋል። ምንም ስፍራ የለውም የምንለው ሰው እንኳ በእግዚአብሔር ዕቅድ ውስጥ እጅግ ጠቃሚ ቦታ አለው። ረዓብ ጋለሞታና አሕዛብ ነበረች። ምንም ተስፋ የሌላት ሴት ነበረች። በእግዚአብሔር ከጥፋት ዳነች። ከይሁዳ ቤት የሆነውን ሰው አገባችና በሥጋ ኢየሱስ ከመጣበት ከዳዊት የዘር ሐረግ ውስጥ ተቆጠረች። ከአዳም ጀምሮ በአብርሃም፥ በዳዊት፥ ከዚያም በኢየሱስ ክርስቶስ የተዘረጋው የደኅንነት መስመር ውስጥ ገባች።

6. የጌታ ሠራዊት አዛዥ የነበረው ያለምንም ጥርጥር ኢየሱስ ክርስቶስ ነበር። እርሱ የነገሥታት ንጉሥ የጌቶችም ጌታ ነው። አንድ ቀን

ከሰማይ ሠራዊት ሁሉ ጋር ይገለጥና የእግዚአብሔርን ጠላቶች ሁሉ ያሸንፋል፤ (ራእይ 19፡11-21 ተመልከት)።

35ኛ ጥያቄ፥ ሀ) መጽሐፈ ኢያሱ በድል ስለመመላለስ ለማስተማር ክርስቲያኖችን እንዴት ይጠቅማቸዋል? ለ) ለቤተ ክርስቲያንህ አባሎች ይህን መጽሐፍ እንዴት እንደምታስተምር ዕቅድ አውጣ።

5ኛ ቀን

የዚህን ሳምንት ትምህርት ከልስና ለሳምንታዊው ስብሰባ ዝግጅት ይረዳህ ዘንድ የውይይት ጥያቄዎችን ተመልከት።

ሳምንታዊ የስብሰባ ጊዜ

1. ሳምንታዊው የአምልኮ ጊዜ

2. ጸሎት

3. የትምህርቱ ክለሳ

4. ውይይት

   1. ሀ) የታሪክ መጻሕፍት ዋና ዓላማ ምንድን ነው? ለ) በረከቶችና ችግሮች አንዳንድ ጊዜ ለእግዚአብሔር ባለን መታዘዝና አለመታዘዝ ላይ የሚመሠረቱት እንዴት ነው? ሐ) በመታዘዛችን ምክንያት ችግሮች የሚያጋጥሙን ጊዜያት አሉን? አብራራ።

   2. ሀ) የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ ስምንት የተለያዩ ክፍሎችን ዘርዝር። ለ) በእያንዳንዱ ክፍል ውስጥ የሚካተቱትን የብሉይ ኪዳን የታሪክ መጻሕፍት ዘርዝር።

   3. ሀ) ሦስቱን የታሪክ አመለካከቶች ግለጽ። እርስ በርሳቸው እንዴት እንደሚለያዩ ተናገር። ለ) እነዚህን አቋሞች የያዙ ሰዎችን በምሳሌነት ጥቀስ። ሐ) መጽሐፍ ቅዱሳዊ የታሪክ አመለካከት ለክርስቲያኖች ከፍተኛ ማበረታቻ የሚሰጠው እንዴት ነው?

   4. ሀ) በክርስትና እርምጃችን ውስጥ ድልን የምናገኘው እንዴት እንደሆነ የሚናገሩ አጠቃላይ የሥነ ምግባር መመሪያዎችን

ጥቀስ። ለ) የክርስቲያን ጠላቶች እነማን ናቸው? ሐ) ክርስቲያኖች ብዙ ጊዜ የሚሸነፉት እንዴት ነው? የሚሸነፉትስ ለምንድን ነው? መ) በቤተ ክርስቲያንህ የሚገኙ ክርስቲያኖችን በድል ስለ መመላለስ የምታስተምራቸው እንዴት ነው?

5. ሀ) እግዚአብሔር ከነዓናውያንን በሙሉ እንዲያጠፉ እስራኤላውያንን ያዘዘው ለምን ነበር? ለ) ይህ ስለ እግዚአብሔር ባሕርይና በኃጢአት ላይ ስላለው አመለካከት የሚያስተምረን ነገር ምንድን ነው?

6. ሀ) እስራኤል ከእግዚአብሔር ጋር የገባቸውን ቃል ኪዳን ማደስ አስፈላጊ የነበረው ለምንድን ነው? ለ) ከክርስቶስ ኢየሱስ ጋር ያለህን ግንኙነት በየጊዜው ማደስ አስፈላጊ የሆነው ለምንድን ነው? ሐ) ከዚህ ቀደም ከኢየሱስ ጋር የነበራችሁን ግንኙነት እንዴት እንዳደሳችሁ እርስ በርስ አሳብ ለአሳብ ተለዋወጡ። መ) ለእግዚአብሔር ክብርና አገልግሎት ሕይወታችሁን ሙሉ በሙሉ ለእግዚአብሔር ለመስጠት የጸሎት ጊዜ ይኑራችሁ።

5. ጸሎት